

Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem

Filozofická fakulta

katedra historie

Československá televize a Severočeský kraj

Bakalářská práce

Vypracoval: Tomáš Šefl (Po-Hi)

Vedoucí práce: Mgr. Petr Karlíček, Ph.D.

Den zadání práce: 11. 6. 2020

Den odevzdání práce: 30. 4. 2021

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Ústí nad Labem, dne 30. 4. 2021

.....

Tomáš Šefl

Poděkování:

V první řadě bych chtěl poděkovat panu doktoru Petru Karlíčkovi, za čas a úsilí, které spolu se mnou věnoval přípravě této práce. Dále bych rád poděkoval pánům Jindřichu Honzíkovi, Janu Stuchlíkovi a Liboru Zavoralovi, kteří byli ochotni se se mnou podělit o své vzpomínky. Kromě nich všem, kteří ke vzniku této práce přispěli. V neposlední řadě bych pak chtěl poděkovat mé rodině a přítelkyni za podporu, kterou mi při mém studiu projevují.

Věnování

Tato práce je věnována všem těm, kteří v minulosti dělali poctivě svou práci a snažili se navzdory nepříznivému osudu vybudovat kvalitní regionální zpravodajství.

Anotace

Tato bakalářská práce se zaměřuje na fungování Československé televize na území někdejšího Severočeského kraje, a to se zřetelem na regionální redakce v Liberci a Ústí nad Labem. V úvodu porovnává počátky televizního vysílání ve světě s počátky vysílání u nás. Kromě počátků vysílání bude v práci zkoumán i vznik samotných regionálních redakcí a vysílačů. Další oblastí bádání je například nabídka pořadů, jež televize v rámci regionů nabízela, zejména pak zpravodajských. Důležité místo v této práci pak zaujímá kapitola popisující dění v období Pražského jara a především srpna 1968 i jeho reflexe v regionálních médiích. V rámci kapitoly je věnován prostor tzv. svobodnému Studiu Sever, které vysílalo z Ještědu ve dnech 25. až 27. srpna 1968. V návaznosti na tuto kapitolu dále zkoumá, jak se čistky v ČST po srpnu 1968 promítly do fungování severočeských redakcí. V posledních kapitolách se zaměří na vývoj severočeských redakcí v průběhu normalizace a to až do roku 1989. V závěru práce stručně popíše fungování televizních studií v nových poměrech po roce 1990 a celá práce bude shrnuta. V příloze je práce doplněna o obrazový materiál, záznamy z vysílání a také o vzpomínky pamětníků.

Klíčová slova: Československá televize, Severočeský Kraj, Ústí nad Labem, Liberec, Televizní noviny, Počátky televizního vysílání, Průboj, Vpřed

Annotation

This Bachelor thesis deals with operation of Czechoslovak television in area of former Northbohemian region especially on regional redactions in Liberec and Ústí nad Labem. At the beginning it compares beginnings of world television broadcast to Czechoslovakian broadcast. Besides the history of television broadcast it also deals with formation of regional redactions and transmitters. The next section is about program offer of regional tv shows, especially news and its content. Important part of the paper is a chapter dealing with events of August 1968 and their reflection on regional TV news. This chapter is also focused on Free studio North, which operated at Ještěd from 25th to 27th August 1968. Following this chapter it deals with how purges after 1968 influenced work of northbohemian redactions. In the last chapters the attention is paid to the process of evolution of redactions during normalization and until 1989. At the end it briefly describes the operation of television studios after 1990. Thesis is supplemented by samples of pictures, recording and memories of witnesses.

Key words: Czechoslovak television, North bohemian region, Ústí nad Labem, Liberec, TV news, Beginning of television broadcast, Průboj, Vpřed

Obsah

Úvod.....	7
1. Metodologie	8
2. Počátky světového televizního vysílání	12
3. Vývoj televize v ČSR.....	14
3. 1. Meziválečné období	14
3. 2. Čtyřicátá léta.....	15
3. 3. Televid.....	16
3. 4. Padesátá léta	18
4. Severočeský kraj v televizi	19
5. Pokrytí Severočeského kraje televizním vysíláním	23
6. Severočeské vysílače.....	28
6. 1. Buková hora	28
6. 2. Ještěd	30
7. Srpen 1968 v Severočeském kraji.....	33
7. 1. Svobodné studio SEVER	34
8. Normalizace	36
8. 1. Poučení z krizového vývoje.....	37
9. Listopadové události roku 1989	39
9. 1. Po roce 1989.....	39
Závěr	41
Použité zkratky.....	44
Soupis literatury a pramenů	45
Přílohy obrazové	49
Přílohy – rozhovory s pamětníky	53

Úvod

Československá televize se od svých počátků stala nedílnou součástí společenského a kulturního života v tehdejší Československu. Jaké však bylo její regionální působení v Severočeském kraji, který nedisponoval stejnými podmínkami pro rozvoj vysílání tak, jako velká centra typu Prahy, Brna či Ostravy? A jak se vlastně rozvíjela televize na území tohoto kraje, který se v důsledku výměny většiny původního obyvatelstva a hnědouhelné těžby potýkal s kulturním vykořeněním, jež do jisté míry bránilo rozvoji společenských a kulturních organizací? Odpověď na tyto otázky nás může překvapit. I zde se totiž našlo mnoho lidí, kteří se svou neúnavnou prací navzdory překážkám snažily vytvořit v severních Čechách televizní zpravodajská centra, která by kvalitně informovala místní, ale i zbytek republiky, o dění v Severočeském kraji. Jejich práci se pokusím zmapovat, a to konkrétně od roku 1960, kdy byl 11. dubna ustanoven Severočeský kraj, do roku 1992, kdy 31. prosince *Československá televize* oficiálně ukončila svou činnost.

Při práci mi poslouží jako hlavní zdroj především dobové prameny a odborná literatura. S jejich pomocí se nejdříve pokusím nastínit, jaká byla světová historie vývoje televizní technologie od konce 19. století do začátku 40. let 20. století, kdy byly uvedeny do provozu první světové televizní kanály. Obdobným způsobem se pokusím přiblížit cestu k prvnímu vysílání v ČSR, zejména pak práci prvních průkopníků televize ve 30. letech a práci podniku *Televiz*, jež se nacházel v severních Čechách a ve 40. letech značně přispěl k rozvoji televize u nás.

Od obecné historie se práce přesune ke zkoumanému tématu. Nejprve se zaměří na to, jakým způsobem se proměňovalo vysílání z kraje v letech 1960-1990. Dále přiblíží, jakým způsobem bylo po kraji šířeno televizní vysílání a pracovní náplň krajských televizních redakcí. Na to naváže kapitola věnující se krajským televizním vysílačům, bez nichž by šíření vysílání neobešlo. Následně ve stínu historického kontextu práce přiblíží příběh *studia SEVER*, kdy toto improvizované studio, v kritických srpnových dnech roku 1968, zastoupilo oficiální televizní vysílání. Stejným způsobem přiblíží, jak se normalizační čistky probíhající v letech 1969-1974 podepsaly na práci ČST. Poslední kapitola poté bude věnována obrazu severočeského listopadu 1989 na obrazovkách televize a následně tomu, jaký byl další vývoj krajských redakcí po roce 1989. Kromě dobových pramenů využiji i vzpomínky pamětníků, které jsem díky rozhovorům s nimi získal. Právě prostřednictvím těchto rozhovorů chci práci přidat na její hloubce a autentičnosti.

Cílem práce je tedy přinést zajímavý náhled do regionálního televizního zpravodajství v době, kdy u nás ještě neexistovalo v dnešním slova smyslu. Vytvořit zajímavou odchylku od zkoumání velkých televizních pracovišť, a tak poukázat na to, že i v rámci regionů bylo možné vytvářet zajímavou a kvalitní televizní práci.

1. Metodologie

Nyní bych rád přiblížil prameny, literaturu a metody, kterých jsem využil při vytváření této práce. Proto se pokusím přiblížit způsob, jakým tato práce vznikala.

Jako první bych se pokusil zhodnotit prameny. Primárně se jedná o záznamy z jednání krajských orgánů KSČ z let 1957, 1968 až 1970. V prvním případě se jedná o formuláře, které vydával liberecký okresní výbor v roce 1957 v rámci předvolebního průzkumu, jehož výsledky měly pomoci při tvorbě předvolební strategie do nadcházejících krajských voleb. Měly zjistit jaký je počet televizních koncesionářů v rámci jednotlivých obcí libereckého okresu.¹ Na jejich základě se mi podařilo sečíst počet koncesionářů v rámci okresu, a tak ukázat hustotu pokrytí okresu televizními přístroji. Následně jsem tuto sondu navázal na celkový počet koncesionářů v kraji, jaký byl o několik let později. Tento počet jsem zjistil v publikaci Valtra Feldsteina z roku 1964.²

Další v pořadí je záznam jednání sekretariátu krajského výboru KSČ z 28. června 1968.³ Tento zápis mi pomohl zjistit, jakým způsobem fungovala krajská redakce televizních novin do reformy roku 1968, a jaké plány měly krajské orgány s její budoucností. Kromě změny obsahu vysílání bylo v plánu i vybudování samostatného televizního studia v Ústí nad Labem. Zápis mi posloužil jak v kapitole pojednávající o obsahu vysílání z kraje, tak i v té, jež pojednávala o jeho pokrytí televizním signálem.

Archiválie z podzimu 1970 byly zápisy z mimořádných jednání Krajského výboru KSČ, které probíhaly v rámci tzv. „výměny stranických legitimací“, přesněji tehdejší stranické čistky. Díky jednomu z nich jsem se dozvěděl, kdo byl pověřen kontrolou nad průběhem čistky v krajském tisku.⁴ Druhý mi přiblížil dosavadní výsledky čistky, tedy počty osob, které byly do té doby vyloučeny ze strany.⁵

Dalším pramenem byl dobový tisk, zejména krajský deník *Průboj*, okresní deník *Vpřed*, deník národní fronty *Stráž severu* a také *Přítomnost* Ferdinanda Peroutky. *Průboj*, jako celokrajské periodikum, mi posloužil zejména ke sledování událostí, které probíhaly na celokrajské úrovni, jako byly například události, které přinesla srpnová okupace. Periodikum *Stráž severu* jsem použil pouze v kapitole zabývající se výstavou *MEVRO* a přenosy z všesokolského sletu. Vzhledem k tomu, že

¹ Státní okresní archiv Liberec, fond Okresní národní výbor II., noviny, č. 260 Okresní Národní výbor, obor školství a kultury. (1951–1957)

² Valter FELDSTEIN, *Televize: včera, dnes, zítra*, Praha 1964.

³ SOA Litoměřice - předsednictvo SKV KSČ, fond 1/3, karton 90, 5. schůze z 28. června 1968.

⁴ SOA Litoměřice - Zápis 23. schůze pléna Severočeského KV KSČ- 1. října 1970, *Návrh ke zprávě předsednictva SKV KSČ o průběhu a výsledcích výměny členských legitimací v Severočeské krajské organizaci*.

⁵ SOA Litoměřice, Zápis mimořádné schůze předsednictva Severočeského KV KSČ, *Činnost, působení a vliv pravicových oportunistů v okresní organizaci*, 3. září 1970.

hlavním účinkujícím byl podnik sídlící v Severních Čechách, pokoušel jsem se vypátrat, jaká byla reflektována jeho účast v místním tisku.

Kapitolou samou pro sebe bylo využití okresního deníku *Vpřed*, jež byl po celou dobu mého bádání bohatým zdrojem informací o dění na Liberecku, od prvních reportáží ČST z liberce, přes dění roku 1968, až po informace o práci liberecké redakce televizních novin v 70. a 80. letech.

V neposlední řadě bych ještě rád zmínil dva zajímavé články z Přítomnosti z roku 1936 a 1939, které pojednávají o vývoji televize v zahraničí a porovnávají ho s tehdejší zkušeností v ČSR. Jednalo se tak o zajímavé nahlédnutí na to, jak na možné budoucí využití televizní technologie nahlížela česká odborná veřejnost v druhé polovině 30. let.

Nejhodnotnějším zdrojem jsou však dle mého názoru vzpomínky bývalých pracovníků redakcí krajských médií, které se mi podařilo s pomocí vedoucího mé práce získat díky přímým rozhovorům či audiovizuálním záznamům ze stránek *Paměti národa*.⁶ Tyto vzpomínky vydávají přímé svědectví o práci krajských redakcí ČST na území bývalého Severočeského kraje.

Z použité literatury musím především vyzdvihnout monografie *Dějiny města Ústí nad Labem*⁷ a *Liberec: Historie, Kultura, Lidé*,⁸ ty při mém bádání tvořily pevný základ, od něž se odvíjela celá další práce. Další velmi důležitou publikací byla *1. 5. 1953: Zahájení televizního vysílání*,⁹ která mi velmi pomohla se zejména v prvních dvou kapitolách zorientovat v počátcích televizního vysílání ve světě a v ČSR. Kromě ní jsem v první kapitole použil pro další rozšíření a v podstatě i jako dobový pramen publikaci *Televise*¹⁰ Jaroslava Šafránka z roku 1937. V případě druhé kapitoly jsem ještě doplnil dvě publikace zabývající se dějinami českých médií a také publikaci *Televize včera, dnes, zítra*. Kapitulu jsem ještě doplnil o několik citací z knih *Konzervy se slovy*¹¹ a *Historie televize v Československu*.

V kapitole věnující se obsahu krajského vysílání jsem využil literárních zdrojů pouze několikrát. V prvním případě se jednalo o *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*¹², jež mi přiblížil fungování Libereckých výstavních trhů. V kapitulu jsem doplnil o několik dobových faktů z publikací *Film a dějiny 7*,¹³ *propaganda* a *Volali jsme bratrství*. Některá fakta z reportáží jsem upřesnil za pomoci *Dějin města Ústí nad Labem*. V případě kapitoly

⁶ <https://www.pametnaroda.cz/cs/haidler-jaroslav-1933>

⁷ Vladimír KAISER, Kristina KAISEROVÁ a kol., *Dějiny města Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995.

⁸ Miroslava MELANOVÁ, *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, Praha 2017.

⁹ Martin ŠTOLL, *1. 5. 1953: Zahájení televizního vysílání*, Praha 2011.

¹⁰ Jaroslav ŠAFRÁNEK, *Televise*, Praha 1937.

¹¹ Petr SZCZEPANIK, *Konzervy se slovy: počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*, Praha 2009.

¹² Jiří KNAPÍK, Martin FRANC a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, Praha 2011.

¹³ Petr KOPAL a kol., *Film a dějiny 7, Propaganda*, Praha 2018.

zabývající se pokrytím kraje televizním vysíláním jsem opět využil dvě výše zmíněné publikace¹⁴ pro upřesnění některých statistických údajů. Kromě nich jsem použil i publikaci *Liberec: historie, kultura, lidé*, v níž jsem vyhledal adresu jednoho z pracovišť ČST.

Při vytváření kapitoly zabývající se severočeskými vysílači mi byla hlavním zdrojem publikace *Vysílací věže*.¹⁵ Kromě ní jsem jako dobový pohled použil *Naše televizní vysílače* z roku 1982. Dalšími důležitými zdroji mi byly také: *Fenomén Ještěd* a *Technické aspekty výstavby ještědského vysílače*. Krom toho jsem opět doplnil několik faktů z *Liberec: historie, kultura, lidé*.

V případě kapitoly zabývající se rokem 1968 v severních Čechách jsem vycházel zejména z dvou hlavních publikací¹⁶ a novinových článků. Na tuto kapitolu navázalo líčení krizových dnů na v ještědském improvizovaném *studiu SEVER*, zde jsem čerpal zejména z *A potom přijely tanky*¹⁷ a *Volali jsme bratrství*. V následujících kapitolách, zabývajících se normalizací, jsem využil podobného postupu. Nejdříve jsem popsal historické události v rámci kraje a navázal jsem kapitolou, která má přiblížit, jaké měly tyto události vliv na zkoumanou problematiku. Zde jsem čerpal zejména ze *Zelinář a jeho televize*¹⁸ a *Film a dějiny 7, propaganda*. Literární zdroje však posloužily spíše k přiblížení hlavních změn v ČST, na což jsem za pomoci dobových pramenů navázal informacemi o tom, jaký dopad měly tyto změny na severočeské redakce. V posledních dvou kapitolách jsem z literatury čerpal jen velmi sporadicky, což vynahradily zejména dobové prameny.

Dalším důležitým zdrojem jsou audiovizuální prameny. Jedná se zejména o dobové zpravodajské reportáže ze severočeského kraje, či o filmové týdeníky zachycující dění v kraji. V tomto případě mi byl nápomocen archiv ČT a ČT24, dále pak v několika případech i Youtube. Tento typ zdroje jsem přirozeně nejvíce upotřebil v případě kapitoly, která se věnuje vysílání z kraje. Kromě audiovizuálních byly důležitým zdrojem také zdroje digitální, zejména bych chtěl vyzdvihnout tzv. *Kramerius* digitální databáze Národní, Severočeské a Liberecké knihovny, na němž je momentálně volně přístupný dobový tisk, z nějž jsem v práci převážně čerpal. Kromě tisku je zde možné procházet v digitální podobě starší i současnou odbornou literaturu, což mi zejména v nynějším období omezení cestování značně usnadnilo zkoumání.

Jak je již z popisu práce se zdroji patrné, využil jsem při tvorbě několik metod historické práce. Tou nejčastější byla *metoda přímá*, tedy ta, při níž docházelo ke zkoumání dobových pramenů - Zápisy ze schůzí krajských orgánů, dobový tisk a literatura. Další metodou byla *statistická metoda*, kdy jsem za pomoci nasbíraných údajů o počtech koncesionářů zjistil, kolik koncesionářů bylo k roku

¹⁴ FELDSTEIN/KNAPÍK a kol. (pozn. aut.)

¹⁵ Marek PODHORSKÝ, *Vysílací věže*, Praha 2009.

¹⁶ MELANOVÁ/KAISER (pozn. Aut.)

¹⁷ Luboš PŘÍHODA, *A potom přijely tanky*, Liberec 2009.

¹⁸ Paulina BERN, *Zelinář a jeho televize, kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013.

1957. K tomuto postupu je možné přidat *metodu geografickou*, vzhledem k tomu, že se jednalo o sběr dat z jednotlivých obcí okresu, čímž bychom mohli zjistit, kde bylo více či méně přijímačů, případně zda televizory více disponovaly státní orgány, či fyzické osoby. Další metodou byla *metoda komparativní*, při níž jsem porovnával výpovědi pamětníků s údaji z dobových pramenů a literatury. Poslední metodou je metoda biografická, kdy jsem příběhem bývalého redaktora *Průboje*, pana Haidlera ilustroval poměry v období začínajících normalizačních čistek.

Pokud mohu vyzdvihnout některá negativa a pozitiva, s nimiž jsem se při psaní této práce setkal, byla to především omezení, která se v průběhu práce neustále měnila, v důsledku čehož jsem byl nucen zrušit návštěvy některých archivů. To se negativně podepsalo na některých částech práce, v nichž jsem byl nucen čerpat ze zdrojů, které nejsou hodnotné stejně jako dobové prameny. Naopak, jako pozitivum vidím otevření digitalizovaných databází, díky čemuž jsem mohl do mnoha dobových pramenů nahlédnout z pohodlí domova bez zdlouhavého pátrání v archivech. Jako další pozitivum vidím to, že toto téma není příliš probádané, což mi otevřelo dosti široké pole působnosti.

2. Počátky světového televizního vysílání

Za otce televize je možné považovat německého inženýra polského původu Paula Julia Gottlieba Nipkova (1860-1940). V roce 1884 si jednoho večera při sledování pouliční lampy uvědomil, že je možné sledovaný obraz rozdělit do jednotlivých řádků za pomoci kotouče, který by měl ve 30 řádcích provrtané otvory.¹⁹ Tuto myšlenku se pokusil technicky zakreslit a poté tento návrh předložil 2. ledna 1884 na berlínském patentovém úřadě, který jej uznal jako patent č. 30105 s popiskem: Zde popsany přístroj má za účel učinit objekt, nalézající se na místě A, viditelným na místě B. Tedy přesným popisem, jenž bychom mohli použít pro vysvětlení fungování televize.²⁰

Dalším, kdo se zabýval výzkumem zařízení, které by svou funkcí připomínalo dnešní televizi, byl ruský vědec Boris Lvovič Rozing. Ten v roce 1911 sestrojil *Přijímací trubici pro elektronovou teleskopii* a pod stejným názvem si ji nechal patentovat jako patent č. 18076. S tímto přístrojem se mu povedlo dne 9. května 1911 provést první primitivní „televizní“ přenos.²¹

Průkopníkem již opravdové televize se stal skotský technik John Ligie Baird. Ten roku 1922 vlastnoručně sestavil ze součástek nakoupených na trhu stroj pro rozklad obrazu, který fungoval na bázi Nipkova kotouče. V roce 1924 se mu za pomoci tohoto přístroje povedlo přenést z jedné místnosti do druhé stínový obraz maltézskeho kříže. Následně začal pro svůj výzkum shánět sponzory a nakonec se mu podařilo přesvědčit ředitele londýnského obchodního domu. Po zdokonalení jeho přístroje se rozhodl založit vlastní firmu *Baird Television Ltd.* V lednu 1926 se mu povedlo provést přenos tváře člověka před členy *Royal Institute*, což vedlo ke značnému uznání ze strany odborné veřejnosti. Bairdův další výzkum přinesl v dalších letech mnohé výsledky, jako bylo v roce 1927 uskutečnění rozhovoru z mezi Londýnem a Glasgow, při němž se Baird a na druhé straně prof. Joneson navzájem spatřili na malé televizní obrazovce. Roku 1928 se dokonce Bairdovi podařilo přenést obraz přes Atlantik, když vysílal do New Yorku. Dne 30. září 1929 byl dokonce díky spolupráci Bairda a *BBC*²² odvysílán první experimentální přenos na světě.²³ V roce 1932 pak proběhl živý přenos z dostihů v Derby. Za svůj život dokázal Baird zdokonalit původní Nipkov kotouč z 30 na 120 řádků. To však nakonec poukázalo na základní kámen úrazu této metody, který tkvěl v tom, že přidávání dalších řádků bylo u mechanického přístroje nemožné, kvůli dalšímu přidávání by totiž bylo nutné sestrojít stroj o velikosti několika metrů.²⁴

¹⁹ Valter FELDSTEIN, *Televize: včera, dnes, zítra*, Praha 1964, s. 13.

²⁰ Jaroslav ŠAFRÁNEK, *Televise*, Praha 1937, s. 51.

²¹ *Televize: včera, dnes, zítra*, s. 24.

²² British Broadcasting company (Pozn. Aut.).

²³ *Televize: včera, dnes, zítra*, s. 14.

²⁴ Martin ŠTOLL, *1. 5. 1953: Zahájení televizního vysílání*, Praha 2011.

Spolu s metodou Nipkova kotouče vznikala současně ještě metoda elektronové televize, jejímž objevitelem byl německý fyzik Karl Ferdinand Braun. Na jeho práci navázal Rus Vladimir Kosma Zworikin, jenž byl zároveň studentem již zmíněného Rozinga.²⁵ Ten po své emigraci do USA v roce 1919 sestavil první elektronku tzv. „televizní oko“, kterou si nechal roku 1923 patentovat, a tím dal základ pro novou metodu. V roce 1929 sestrojil první zařízení fungující na elektronickém principu.²⁶ I když Zworikin toto zařízení sestrojil jako první, je z právního hlediska považován za vynálezce Philo T. Farnsworth, který vyvinul zařízení fungující na podobném principu nezávisle na Zworkinovi.²⁷

Kromě Zworkina se zabýval elektronovou metodou David Sarnoff, taktéž ruský imigrant, jenž se proslavil, tím, že jako telegrafista roku 1912 oznámil jako první světu zprávu o potopení Titaniku. Poté působil v rámci *Marconi Corp.*, kde měl za úkol vybudovat firmu *Radio Corporation of America (RCA)*. Tato firma pak roku 1936 umístila na mrakodrap Empire State Building vysílač a za pomoci kamer se Zworkinovými ikonoskopy začala experimentálně vysílat v normě 343 řádků a 30 snímků za vteřinu.²⁸ V té době také *National Broadcasting Company (NBC)* zakoupila první přenosový vůz se dvěma elektronovými kamerami, s nimiž také roku 1938 započala pokusné vysílání. Sarnoffova *RCA* si navzdory těmto úspěchům konkurence udržela nadále monopol, zejména v oblasti patentů. V USA bylo spuštěno televizní vysílání 30. dubna 1939. Elektronický princip se nakonec prosadil v neprospěch Nipkovy metody, která byla omezena technickými možnostmi, které zabrzdily její další vývoj.²⁹

²⁵ *Televize: včera, dnes, zítra*, s. 14.

²⁶ *Televise*, Praha 1937, s. 134.

²⁷ Tamtéž, s. 135-136.

²⁸ Ferdinand PEROUTKA, Kdy budeme vidět do dálky? In: *Přítomnost*, nezávislý týdeník, č. 7. z 19. 2. 1936, s. 110.

²⁹ 1. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 28 – 29.

3. Vývoj televize v ČSR

Květen 1953 je považován za den, kdy v ČSR začalo pravidelné televizní vysílání. Jedná se však o pouhou epizodu ve vývoji, jenž vedl ke stálému televiznímu vysílání v tehdejší Československu.

3. 1. Meziválečné období

Již od počátku 20. let 20. století probíhaly na našem území pokusy s přístroji, které vzdáleně připomínaly televizní přijímače. V tomto období se však jednalo pouze o pokusy několika jednotlivců, či skupin. Průlom však nastal v průběhu 30. let a hlavně poté v roce 1934, kdy se první televizor objevil na holešovickém výstavišti. Televizor značky *Telefunken* fungoval na bázi Nipkova kotouče a přenášel 180 řádků na 25 snímcích za vteřinu. Na tomto zařízení byly v rámci výstavy promítány dobové filmy.³⁰

V období po roce 1934 se u nás již můžeme setkat s mnoha průkopníky televize, kteří v návaznosti na vývoj v zahraničí prováděli pokusy v oblasti televize. Nejvýznamnějším z nich byl Jaroslav Šafránek, docent experimentální fyziky na Univerzitě Karlově. V rámci *Pražského radioklubu* v roce 1935 dokončil své zařízení, které mechanickou cestou rozkládalo televizní obraz. Toto zařízení následně prezentoval v rámci dvouměsíčního turné po ČSR, při němž najezdil cca 15 000 km od západních Čech až po Podkarpatskou Rus a oslovil přibližně 20 000 posluchačů.³¹ Díky této cestě se mu podařilo získat podporu Agrární strany. V roce 1937 Šafránek započal práci na vlastním přístroji, který byl vybaven katodovou trubicí o normě 240 řádků s úhlopříčkou 22 cm. Vývoj přístroje trval do roku 1939, kdy si jej nechal Šafránek patentovat jako *Způsob a zařízení pro barevnou televizi*.³² Dne 17. listopadu byl ústav, na němž Šafránek působil, obsazen německou armádou, a tak byl Šafránekův průzkum přerušen. Po válce se již bohužel k dalšímu vývoji, s výjimkou jedné epizody, naplno nevrátil. Je však zřejmé, že se o televizi nadále zajímal, o čemž vypovídá i jeho návštěva Francie, kde navštívil televizní veletrhy. Po únorovém převratu byl Šafránek propuštěn ze zaměstnání a 22. srpna 1957 zemřel. Za svého života vedl poměrně čilou korespondenci s Johnem Ligiem Bairdem, s nímž se pravděpodobně seznámil při své návštěvě Londýna v roce 1928.³³

V meziválečném období v Československu působilo ještě několik dalších průkopníků televize, kteří stojí za krátkou zmínkou. Prvním z nich byl František Pilát, jemuž se podařilo v době studií získat místo stážisty u *Baird Television Ltd.*, kde navázal mnoho kontaktů, kterých hojně využil po svém

³⁰I. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 33/35.

³¹Petr BEDNAŘÍK, Barbora KÖPPLOVÁ, *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*, Praha 2019, s. 118.

³²I. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 51.

³³Tamtéž, s. 50.

návratu domů. Ze své brněnské stanice v roce 1929 promluvil do Bairdova londýnského experimentálního vysílání, o němž v roce 1930 referoval časopis *Television* v článku, jenž byl nadepsán slovy: „*Československo nám bere vítr z plachet.*“³⁴ Díky svým zkušenostem byl přijat firmou *Bat'a* jako odborník na telekomunikační propagaci. V rámci služební cesty do USA měl jako jediný Čech možnost se setkat se Zworikinem a Sarnoffem.³⁵

Velmi zajímavou postavou byl také František Holeček, sedlák z Vracovic, který, ačkoli byl bez jakéhokoliv technického vzdělání, udivoval své okolí a odbornou veřejnost svými vynálezy. Pouze na základě samostudia se mu podařilo elektrifikovat svůj dům navzdory tomu, že zbytek obce elektrifikován nebyl. Jeho úsilí vedlo ke dvěma patentům. V případě jejich aplikace by bylo možné obraz rozložit do 400 řádků, díky čemuž by se dobová televize mohla zásadně posunout na úroveň padesátých let. Kvůli jeho nedostatečnému vzdělání však odborníci k jeho práci přistupovali se značným despektem a proto tento neobyčejný vizionář upadl v zapomnění.³⁶

Za zmínku stojí také profesor podmokelské techniky Matthias Färber, který provedl v roce 1936 na Děčínském Sněžníku (tehdy Hoher Schneeberg) příjem televizního vysílání z berlínských Olympijských her. Lze ho považovat za průkopníka výzkumu televize v severních Čechách.³⁷

3. 2. Čtyřicátá léta

I přes snahu těchto průkopníků se u nás v meziválečném období neseťkáváme s výrazným vývojem televize. To se začalo měnit až v průběhu období protektorátu, zejména pak v Sudetech, kdy na našem území probíhal výzkum televizních zařízení v rámci německého tajného vývoje. Němci disponovali televizním vysíláním již před válkou (přenos olympiády 1936), proto není divu, že další vývoj probíhal i za války. Hamburský technik Ernst Busse firmy *Philips* byl v roce 1943 z důvodu silného bombardování pověřen výběrem nového místa výzkumu. Toto místo našel v Sudetech, přesněji v budově textilní továrny *Palme, Stumpe a spol* v Dolní Smržovce u Tanvaldu.³⁸ Busse objekt pronajal pro výzkum elektronových lamp. Pod jeho vedením začal v březnu 1944 vývoj magnetronů, vysílačů a přijímačů krátkých vln. Tento přibližně roční výzkum však přerušil 8. květen 1945 a s ním konec války. Továrna byla opuštěna, ale její obsah se jejím původním provozovatelům nepodařilo zcela evakuovat. Proto se toto místo stalo středobodem budoucího poválečného televizního vývoje.

³⁴ I. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 39.

³⁵ Petr SZCZEPANIK, *Konzervy se slovy: počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*, Praha 2009, s. 448 - 450.

³⁶ Vladimír STRASMAJER, *Historie televize v Československu*, Praha 1978, s. 22-23.

³⁷ Tamtéž, s. 22.

³⁸ Jakub KONČELÍK, Pavel VEČERA, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010, s. 157.

3. 3. Televid

V květnu 1945 pracovníci ministerstva obrany provedli prohlídku továrny, jež byla prozatímně přejmenována na *Televid*. Řízení se ujal technik Josef Bednařík, který si jako spolupracovníka ponechal bývalého zástupce ředitele firmy, Johana Günthera. Dne 12. června provedli vládní představitelé prohlídku, při níž se do továrny dostavil ruský důstojník a oznámil, že továrnu přebírá ruská správa.³⁹ I přes zábor bylo umožněno v továrně působit českým stážiistům, do jejichž čela byl postaven již výše zmíněný Jaroslav Šafránek. To se však setkalo se značným odporem tehdejšího správce Racka, který jej znal z jeho předchozího působení a velmi se proti jeho účasti na výzkumu v *Televidu* stavěl. Přesto se nakonec Šafránek vedoucím týmu stal, hodnocení jeho vedení je však dosti na pováženou. Jako amatér byl totiž se svými znalostmi do značné míry omezen a před válkou se setkal se zařízeními, která byla vybavena maximálně 240 řádky. V *Televidu* však zůstala zařízení, jež disponovala 620 řádky. Z výpovědí svědků pak není jasné, zda Šafránek plánoval pokračovat s vývojem na nižší úrovni, či navázat na tento pokročilejší systém. Dne 3. prosince však ruská správa za tímto bádáním udělala tečku, když se rozhodla stážiisty dále do objektu nepouštět a neumožňovat jim seznamovat se s technikou. Tím bylo zároveň definitivně ukončeno Šafránkovo bádání v této oblasti. Vše co mohlo mít pro Rusy nějakou cenu, bylo naloženo a odvezeno do SSSR. To, co bylo uznáno jako nepotřebné, bylo otřesným způsobem naházeno na hromadu na nádvoří továrny, kde se tyto přístroje a dokumentace povalovaly až do zásahu majora Racka, jenž s Rusy na začátku ledna 1946 vyjednal povolení k odvozu materiálu do Tanvaldu.⁴⁰

Dne 16. února 1946 byl z Dolní Smržovky vypraven vlak, jímž měli být odvezeni zbývající němečtí specialisté, kteří v *Televidu* zůstali. Spolu s nimi byl do Německa odvezen i zbytek materiálu z bývalé německé firmy, a to i navzdory protestům českých orgánů. Tito odborníci a materiál se stali základem pro vznik budoucí televize v NDR, která vycházela ze sovětské technologie. Přesto tato epizoda ukazuje naprostou zvlůli, s níž si počínala ruská vojenská správa. Správce pracoviště Racek pak přijal do podniku *VTÚ* dalších 33 civilních pracovníků, kteří byli ubytováni v městečku Desná poblíž Tanvaldu. Stálo před nimi rozhodnutí, zda se zaměřit na vývoj zařízení se 405, 625 nebo dokonce s 819 řádky. Průlomem bylo nalezení odstavených vagónů s materiálem, které byly ze Smržovky vypraveny Němci ještě na konci války. V nich se nacházely sklářské soustruhy, chemické látky pro výrobu elektronek i několik obrazovek s měřicími přístroji. Většina roku 1946 byla věnována snahám o navázání na předešlý výzkum. V mezidobě dokonce členové týmu František Kubíček a Vlastimil Svoboda vydávali odborný časopis *Indián*.⁴¹

³⁹ I. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 78-79.

⁴⁰ Tamtéž, s. 82.

⁴¹ I. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, s. 84-85.

Přibližně o rok později dne 22. března 1947 zasedala rada složená ze zástupců VTÚ, ministerstva informací a pošt, Československého rozhlasu a Tesly Pardubice. Důležitá byla účast zástupců rozhlasu, ta totiž v následujících letech vedla k institucionálnímu propojení televize a rozhlasu, což i stvrdila smlouva mezi Čs. Rozhlasem a VTÚ, v rámci níž se na výzkumu v Tanvaldu podílelo i 5 pracovníků rozhlasu. Kromě budoucího těsného propojení televize a rozhlasu, vznikl i plán na rok 1948, který zahrnoval mezinárodní výstavu k 25. výročí rozhlasu a první experimentální televizní vysílání v rámci XI. všesokolského sletu. Po této schůzi byl z výzkumu definitivně vyrazen J. Šafránek a jeho skupina. V průběhu roku 1947 se vývojářům podařilo sestavit první československou televizi, jejíž experimentální přenos probíhal z laboratoří *Televidu* do protilehlé Restaurace u Müllerů. A tak se prvními diváky televizního vysílání v ČSR stali štamgasti místního hostince.⁴²

Připravovaná výstava k 25. výročí rozhlasu probíhala od 15. května do 11. července 1948 na výstavišti pražských vzorkových veletrhů a podle odhadů ji navštívilo cca 315 tisíc lidí. Záštitu nad ní převzalo ministerstvo informací a osvěty, ministerstvo pošt a ministerstvo národní obrany.

Únorový převrat měl za následek, že mnoho vystavovatelů (zejména ze západních zemí) odřeklo svou účast.⁴³ A tak zde vystavovali zejména tuzemští zástupci radioprůmyslu např.: *Svaz radio-obchodníků*, *Čs. Radiosvaz*, či *Českoslovenští amatérští vysílači*. Výstava byla jistou měrou interaktivní, neboť byli diváci zapojeni do vysílání.⁴⁴ Byla také milníkem pro televizní vysílání, protože na ní byl představen již zmíněný tanvaldský televizor, jenž byl hrdě prezentován jako v národním duchu čistě český. Jedna televize vysílala z improvizovaného studia a druhá přenášela dění na ulici. Vysílalo se třikrát denně po jedné hodině. Výrobní cena vystavených zřízení činila 150 000 korun a cena jednoho televizoru 20 000, což byla v té době astronomická částka.⁴⁵ Výstava způsobila velký poprask nejen v Praze, ale i v regionech, zejména pak i na severu Čech, kde vznikla největší atrakce výstavy, o níž několikrát referoval stranický deník *Stráž severu*.⁴⁶

Další plánovanou akcí, na níž měla televize otestovat vysílání, byl XI. všesokolský slet, který proběhl mezi 4. a 8. červencem na strahovském stadionu. Prímý přenos měla na starost tanvaldská skupina z VTÚ ve spolupráci s Čs. rozhlasem. Kromě nich se o přenos pokoušela i skupina Ing. Singera, jejich aparatura však v půlce přenosu vypověděla službu a byli nuceni ukončit vysílání. Na cvičišti byly celkem tři kamery, které vysílaly přes obrazovou režii, kilometr dlouhý kabel a

⁴² Tamtéž, s. 98.

⁴³ Jakub KONČELÍK, Pavel VEČERA, Petr ORSÁG, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010, s. 152.

⁴⁴ Jiří KNAPÍK, Martin FRANČEK a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, Praha 2011, s. 548.

⁴⁵ *1. 5. 1953: Zahájení televizního vysílání*, s. 100.

⁴⁶ *Pohraničí ožije na revoluční vlně 415 metrů*. In: *Stráž severu*, deník Národní fronty v českém pohraničí, č. 78 z 2. 4. 1948, s. 3.

Petrínskou rozhlednu do několika míst v Praze (Technické muzeum, redakce *Rudého práva* či *MEVRO*).⁴⁷ Toto vysílání shlédlo přibližně 20 000 diváků na 25 přijímačích. Zajímavostí je, že byl přenos zachycen i radioamatéry z Krkonoš. Celkově přenos trval 6 hodin.

Krom těchto dvou událostí stojí za zmínku také pardubická výstava *Východní Čechy republice*, která probíhala od 3. července do 3. října 1948. Zajímavostí je, že zde nebylo prezentováno zařízení z produkce *VTÚ*, ale Ing. Josefa Kapouna, jenž se v předchozích letech účastnil tanvaldského výzkumu. Po vyloučení skupiny kolem J. Šafránka byl ale také nucen výzkum opustit. Protože se však nevzdal vidiny vývoje vlastního přístroje, rozhodl se do vývoje pustit vlastními silami a vyvinul 625 řádkový televizor.

3.4 Padesátá léta

Po roce 1948, bohatém na vývoj televize, následovala léta 1949-1951, jenž prudkému televiznímu rozvoji příliš nepřála. Z vůle vyšších míst, tedy ministra obrany Ludvíka Svobody a ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky bylo rozhodnuto o prosazování vojenského vývoje před civilním, a tak byl do pozadí na nějakou dobu odsunut i výzkum televize. Tato situace trvala až do roku 1952, kdy vzrostl požadavek na zavedení televizního vysílání, zejména proto, že ČSR začínala být pozadu dokonce i za ostatními státy východního bloku. Vysílání v SSSR, také díky tanvaldské technologii začalo již v roce 1948, v NDR poté 4. července 1952, v Polsku 25. října 1952.⁴⁸ Dalším důvodem bylo, že signál ze západního Německa a Rakouska sahal až 100 km do vnitrozemí ČSR, proto byla snaha tento signál narušit vlastním vysíláním. Začalo tedy hledání vhodného objektu, v němž by mohlo vzniknout budoucí studio. Pro tento účel byla vybrána Měšťanská beseda ve Vladislavově ulici v Praze, což se ukázalo jako chybné rozhodnutí, protože to byla budova pro tyto účely velmi nevyhovující. Zejména proto, že byla obydlená a postrádala jakékoliv odzvučení a větrání. Pravidelné zkušební vysílání *ČST* nakonec proběhlo 1. května 1953 v osm hodin večer. První s projevem vystoupil ředitel rozhlasu Josef Vrabec. Celý program, v němž byly vysílány reportáže a budovatelské týdeníky, moderoval Jaroslav Marvan, kromě něj poté ve vysílání vystoupili pracovníci *Československého rozhlasu* (např.: Bohumil Švarc).⁴⁹ Nezapomenutelným se stalo improvizované vystoupení *Harpagon* Františka Filipovského. Opravdu pravidelné vysílání však nakonec začalo až 25. února 1954.⁵⁰

⁴⁷ Josef GABRIEL, *Zpravodajství XI. Všesokolského sletu*. In: Stráž severu, deník Národní fronty v českém pohraničí, č. 124 z 8. 5. 1948.

⁴⁸ *1. 5. 1953: Zahájení televizního vysílání*, s. 107.

⁴⁹ *První hlasatelé při zahájení TV vysílání 1953*. In: Youtube [online]. 30. 5. 2019 [cit. 25. 2. 2021]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=5DUPE2PI_zE&t=47s.

⁵⁰ *Dějiny českých médií 20. století*, s. 157-159.

4. Severočeský kraj v televizi

V první řadě bych se rád zaměřil na to hlavní, tedy jak byl průběhu zkoumaného období Severočeský kraj zobrazován na televizních obrazovkách. Jak uvedli v rozhovorech bývalí redaktori ČST, obsah vysílání, které bylo zprostředkováno ze severních Čech, bylo především zadáváno *Ústřední redakcí televizních novin* v Praze. Každé ráno tak v redakcích probíhala porada k denní náplni práce.⁵¹ Kromě toho prý s nápady na obsah pořadů a reportáží přicházeli i samotní televizní diváci.⁵²

Na konci 50. let a v průběhu 60. let se, navzdory pomalu uvolňující se atmosféře, vysílání zaměřovalo zejména na zprostředkování informací o různých zajímavostech a kulturních událostech z regionu. Příkladem vysílání z kulturních událostí byly například přenosy z divadla F. X. Šaldy, jako třeba přímý přenos opery *Zuzana Vojířová* z 6. prosince 1960⁵³ či z opery *Škola žen* ze 7. června 1962.⁵⁴ Výjimkou nebyly ani přenosy z ústeckého Divadla Zdeňka Nejedlého v Ústí nad Labem, kde probíhalo k oslavě 1. máje představení opery *Libuše*.⁵⁵ Kromě divadelních akcí se těšily značné pozornosti i tradiční liberecké výstavní trhy, o nichž ČST každoročně informovala. Například v tematických šotech z 30. července 1962 byla věnována pozornost novým domácím spotřebičům, vystaveným na *LVT*.⁵⁶ V rámci televize, byly liberecké trhy propagovány v soutěžním pořadu *Pekelně se soustřed'*. Ten moderoval Jan Werich spolu s Miroslavem Horníčkem.⁵⁷ Dalším vděčným tématem vysílání, byly již zmíněné zajímavosti z kraje. Často se jednalo o budovatelsky laděné reportáže, které přinášely informace o otevírání nových průmyslových podniků či kulturně – společenských organizací. Jako příklad lze uvést reportáž z otevření nových jeslí a školky, které spadaly pod brusírny kamene v Minkovicích,⁵⁸ či z otevření nové části kulturního domu v Jitřavě, která měla sloužit pro potřeby ČSM.⁵⁹ Ze zaznamenaných zajímavostí, které nebyly spjaty s politickou tematikou, bych jako příklad za všechny uvedl reportáž z oslavy nejstarší Liberečanky paní Kračměrové, která oslavila v roce 1961 devadesáté narozeniny. Reportáž byla následně použita v rámci filmového týdeníku.⁶⁰ Kromě reportáží televize pořádala také různé osvětové besedy. Ty

⁵¹ Rozhovor s Liborem Zavoralem, Most, nar. 1955, Ústí nad Labem 1. 4. 2021.

⁵² Rozhovor s Jindřichem Honzíkem, Liberec, nar. 1950, Liberec 20. 4. 2021

⁵³ *Televizní vysílání z Liberce*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 85 z 6. 12. 1960.

⁵⁴ *Pražská televize...* In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 45 z 5. 6. 1962.

⁵⁵ *Bohaté májové dny*. In: Nástup, orgán OV KSČ a rady ONV v České Lípě, č. 16 z 24. 4. 1965.

⁵⁶ *Intervize i pražská televize*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 47 z 12. 6. 1962.

⁵⁷ *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 503.

⁵⁸ *Od dubna v novém*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 11 z 6. 2. 1962.

⁵⁹ *Podmínky pro rozvoj propagace*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 16 z 8. 4. 1960.

⁶⁰ *90. let paní A. Kračmerové*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 85 z 24. 10. 1961.

měly přinést širší povědomí o vysílání, či televizních novinkách na trhu.⁶¹ Kromě toho spolu s jinými médii v kraji také pořádala různé ankety a průzkumy.⁶²

Vše se výrazně změnilo v reformní atmosféře roku 1968, kdy se už od ledna postupně začal měnit obsah vysílání. Postupně začalo být upouštěno od různých zajímavostí a pořadů propagandistického zabarvení, naopak se na obrazovkách začaly v pořadech souvisejících s krajem objevovat témata, která přímo korespondovala s každodenními společenskými tématy. A tak bylo nově možné se ve zprávách dozvědět o politických, ekonomických, či kulturních problémech, které byly zpravodaji kriticky zpracovány a hodnoceny. V pořadech byly často zobrazovány velké podniky, které se nacházely na území kraje a jejich zaměstnanci byli tázáni i na jejich názor na problematiku práce, či jak hodnotí práci vedení podniků. Prostor byl věnován i dění na KV KSČ a jemu podřízeným okresním výborům, z nichž byly pořizovány i krátké šoty zachycující práci funkcionářů.⁶³ Krajské představitelé strany byli často zpovídáni a přestávali se obávat kriticky hodnotit kroky strany a přicházet s novými nápady na zlepšení podmínek v kraji. Často byly sledovány i velké politické akce, které probíhaly na území jako například krajské konference KSČ. Krajská redakce dokonce připravovala pořad, který by 3x týdně přinášel zprávy o dění v kraji a informoval by tak jeho obyvatele o aktuálním dění.⁶⁴ V tomto období se ČST začala etablovat jako plnohodnotné veřejnoprávní médium, které přinášelo kritické informace o dění v zemi. To se ukázalo jako do té doby nevídané a pro konzervativní křídlo strany těžko stravitelné. Okupace měla tomuto vývoji učinit přítrž. Kupodivu se však tento vývoj v reakci na okupaci ještě umocnil a zmíněnou přítrž učinil až začátek normalizace o rok později v podobě personálních čistek, které dopadly i na místní redakce.⁶⁵

Poučení z krizového vývoje se podepsalo na regionálním televizním vysílání, stejně jako na celostátní úrovni. Z televizních obrazovek opět zmizely kriticky laděné reportáže a pořady z kraje a navrátily se různé zajímavosti a zprávy o řádném plnění hospodářského plánu. Kromě samotného obsahu pořadů se změnil i jejich samotný formát, například s výjimkou sportovních pořadů zcela zmizely přímé přenosy. Všechno pořízené videomateriál totiž musel před odvysíláním projít prověrkou, která měla zajistit splnění odpovídajících kritérií, která vyžadovala znovu zavedená cenzura.⁶⁶ V průběhu 70. let pak byly televizí sledovány zejména postupné městské asanace centra Ústí a budování „*Vzorového města v duchu reálného socialismu*“. Jak však uvedl bývalý redaktor liberecké redakce, pan Jindřich Honzík, taky i v té době bylo možné někdy přijít i s kritickými

⁶¹ *Na besedě s majiteli televize.* In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 98 z 10. 12. 1963.

⁶² *Kdo hledá, najde.* In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 94 z 23. 11. 1962.

⁶³ SOA Litoměřice - předsednictvo SKV KSČ, fond 1/3, karton 90, 5. schůze z 28. června 1968.

⁶⁴ Tamtéž, s. 11.

⁶⁵ Petr KOPAL a kol., *Film a dějiny 7, propaganda*, Praha 2018, s. 333.

⁶⁶ Paulina BERN, *Zelinář a jeho televize, kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013, s. 97.

reportážemi. „Člověk si to však musel umět zodpovědět“, jak uvedl v rozhovoru.⁶⁷ V první polovině 80. let začalo zhoršující se životní prostředí a následný odliv kvalifikovaného obyvatelstva nutit úřady k reflexi stávající situace. Proto vláda na období 1981 – 1985 schválila plán na rozvoj Severočeského kraje, který měl tyto problémy vyřešit. Krajské sdělovací prostředky rozpoutaly rozsáhlou propagační kampaň, která měla zobrazovat benefity života v kraji a to, jak orgány efektivně řeší problémy kraje.⁶⁸ Za zmínku také stojí pořad *Severočeský televizní magazín*, který byl vysílán v rámci televizních novin. Tento pořad přinášel různé zajímavé postřehy z kraje.⁶⁹ Pořad byl vysílán pravidelně každé úterý v 17:55 až do konce 80. let.⁷⁰ Kromě tohoto magazínu je také možné zmínit pořad aktuality, na jehož uvedení se podílel i redaktor Jindřich Honzík.

Ať už z důvodu lehkého politického uvolnění *Perestrojky*, nebo již neúnosné společensko-ekologické situace v kraji, se postupně v druhé polovině 80. let začal obsah zpráv vysílaných z kraje postupně uvolňovat. Na obrazovkách byly stále vysílány reportáže z postupných asanací centra Ústí a postupného budování „progresivní nové zástavby“,⁷¹ ale objevovaly se i reportáže, které kritizovaly stávající problémy kraje, jako byl například nedostatek základních spotřebních komodit, ale hlavně na přetrvávající ekologické problémy které měly neblahý vliv na celkový stav kraje.⁷²

V té době si také vydobyl značnou popularitu tehdejší severočeský redaktor Jan Stuchlík se svými reportážemi o iniciativních občanech, kteří přicházejí s vlastním řešením místních problémů. Příkladem za všechny může být například reportáž z televizních aktualit, která je věnována nedostatku lístků v ústecké MHD a v níž jistý občan navrhuje tisknout jízdenky na obě strany papíru.⁷³ Další o poznání zajímavější reportáží je reportáž pražského redaktora Pavla Dumbrovského z Ústí nad Labem, v níž zjišťuje, zda se po zrušení OV a MV KSČ snížila byrokratizace ve městě. Další zajímavou reportáží je ta z 8. února 1989, v níž Jan Stuchlík popisuje následky bombového teroristického útoku na ústecký KNV, který byl s největší pravděpodobností zorganizován Státní bezpečností a měl zdiskreditovat opoziční síly.⁷⁴

To byl však již rok 1989 a na podzim dorazila revoluce i do Severočeského kraje. Z probíhajících událostí postupně začala zdrženlivě zpravovat i ČST. První ze série reportáží byla z 22. listopadu z liberecké Vysoké školy strojní a textilní, kde probíhala debata mezi studenty a pedagogy.

⁶⁷ Rozhovor Jindřich Honzík.

⁶⁸ Jan ČISTÍN a kol., *Volali jsme bratrství*, Praha 1990, s. 41.

⁶⁹ *Náš kraj na obrazovce*. In: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 236 z 6. 10. 1983.

⁷⁰ *Televizní program*. In: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 101 z 30. 4. 1983.

⁷¹ Česká televize. *Odstřelý a demolice* [online]. 16. 5. 2020 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/216411058210021/>

⁷² Tyto reportáže začaly vycházet zejména v průběhu roku 1989. (Pozn. aut.)

⁷³ *Komunistické Aktuality 1989 - vynález jízdenky na 2 jízdy*. In: Youtube [online]. 7. 11. 2009 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qNEmmq-3Ds8&t=47s>.

⁷⁴ Vladimír KAISER, Kristina KAISEROVÁ a kol., *Dějiny města Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995, s. 257.

Součástí byly i záběry z liberecké demonstrace.⁷⁵ Následovala reportáž Jana Stuchlíka z 24. listopadu, která přibližovala debatu studentů pedagogické fakulty s dělníky místních závodů o připravované generální stávce, jenž probíhala na Mírovém náměstí. Studenti a dělníci zde vyjadřovali své názory na předešlé události a možný další vývoj.⁷⁶ Dne 24. listopadu informovala ČST z mostecké manifestace Občanského fóra, kde zazněly požadavky na odvolání dosavadních zástupců NV a Severočeského hnědohelného revíru.⁷⁷ Dne 29. listopadu bylo odvysíláno několik reportáží. První pojednávala o živém řetězu, který utvořili studenti spolu s občany Liberce napříč centrem města. Druhá z Ústí nad Labem přibližovala komuniké, které podepsali zástupci OF se zástupci města, a které zajišťovalo spolupráci v dalším kulturním, sociálním a ekologickém vývoji kraje. V třetí zprávě Jan Stuchlík zpovídal příslušníky lidových milicí z palivového kombinátu A. Zápotockého, kteří byli 27. listopadu, tedy v den kdy proběhla generální stávka, vyzváni k ozbrojené ochraně KV KSČ a případnému zásahu proti demonstrantům, na čemž představitelé milic odmítli participovat.⁷⁸ Dne 30. ledna pak v pořadu *Aktuality* vysílala ČST reportáž ze studentského úklidu městského centra Liberce⁷⁹ a 1. prosince v poslední reportáži o zasedání OF ve sportovní hale *TJ Chemička*.⁸⁰ Tak postupně přinesla ČST divákům útržky z listopadového dění v Severočeském kraji.

Po listopadových událostech roku 1989 se postupně začala ČST transformovat z propagandistického nástroje jedné strany ve veřejnoprávní médium tak, jak ji známe dnes a začala přinášet objektivní informace z regionu.

⁷⁵ Česká televize. *Výměna názorů mezi studenty a pedagogy v Liberci* [online]. 22. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36020-vymena-nazoru-mezi-studenty-a-pedagogy-v-liberci/>.

⁷⁶ Česká televize. *Debatující hloučky na ústeckém náměstí* [online]. 24. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36021-debatujici-hloucky-na-usteckem-namesti/>

⁷⁷ Česká televize. *Demonstrace v Mostě* [online]. 26. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36022-demonstrace-v-moste/>.

⁷⁸ Česká televize. *Podepsání komuniké, generální stávka* [online]. 29. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36023-podepsani-komunike-generalni-stavka/>.

⁷⁹ Česká televize. *Odstranění plakátů z libereckých výloh* [online]. 30. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36025-odstraneni-plakatu-z-libereckych-vyloh/>.

⁸⁰ Česká televize. *Debaty OF v hale v Ústí nad Labem* [online]. 1. 12. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36017-debata-of-v-hale-v-usti-nad-labem/>.

5. Pokrytí Severočeského kraje televizním vysíláním

V této kapitole se pokusím přiblížit technické prostředky, s jejichž pomocí bylo televizní vysílání šířeno po kraji a celé republice. Jedná se hlavně o krajské redakce, počty televizorů v kraji televizní vysílače.

Zatímco v některých jiných krajích a jejich městech bylo krajské studio ČST,⁸¹ Severočeský kraj žádné takové neměl. Existovaly zde však krajské redakce televizních novin a *Československá tisková kancelář (ČTK)*. Krajské redakce byly většinou složeny ze tří pracovníků: redaktora, kameramana a produkčního, to byla tehdejší minimální norma.⁸² Ještě před založením redakce, položil základy pro její rozvoj Libor Zavoral starší. Jako kameraman a redaktor, působil v Ústí nad Labem od roku 1956.⁸³

Redakce fungovala od roku 1963 na adrese nám. Míru 25.⁸⁴ Jak uvedl v rozhovoru Libor Zavoral, tuto budovu nazývali místní „Domem tisku“, neboť zde kromě redakce ČST sídlilo také např. ČTK, *Rudé právo* či *Průboj*.⁸⁵ Poté se v průběhu 80. let redakce přesunula do Národního domu na Velké Hradební 619. Po revoluci následovalo přesunutí na adresu Berní 2261 a poté na stávající adresu U Panského dvora č. p. 986/3, kde dnes sídlí stávající studio ČT. Jak uvedl v rozhovoru bývalý redaktor Stuchlík: „Ke stěhování docházelo zejména z důvodu zvyšujícího se nájemného.“

Liberecká redakce vznikla 11. června 1974 díky nápadu a velkému přičinění prvního redaktora Jindřicha Honzíka, který byl šéfredaktorem až do roku 1988. Dle jeho vlastních slov, byl hlavním důvodem fakt, že východní část kraje, byla natolik svébytná a lišila se od té západní, že bylo nutné nějakým způsobem ukázat její jedinečnost. Tomto nápadu bylo nakloněno i vedení *Ústřední redakce* v Praze, a tak bylo panu Honzíkovi poskytnuto volné pole působnosti.⁸⁶

Zpočátku fungovala redakce bez sídla. Tedy sídlem byl v podstatě byt pana Honzíka, kde jeden čas bydlel s rodinou, kameramanem a zároveň odsud provozoval i redakci.⁸⁷ V roce 1975 získala kancelář v budově *Severokamene* v Rumjancově 3,⁸⁸ poté v Pražské ulici, odkud se následně přesunula do budovy *Uran*, kde sídlila do roku 1998, kdy byla přesunuta do prostor krajského úřadu. Poslední stěhování proběhlo v roce 2005 na stávající adresu v Americké 869/76. Redakce přinášela zpravodajství z Liberce, Jablonecka a Českolipska. Kromě toho liberecká redakce působila i v zahraničí, například v NDR a Polsku. Prvním kameramanem byl pak Bořek Stružka z Prahy. Později

⁸¹ Konkrétně v Ostravě (*1956), Brně (*1961) a v Košicích (*1962). (Pozn. aut.)

⁸² Rozhovor Jindřich Honzík.

⁸³ Rozhovor Libor Zavoral.

⁸⁴ Milan HROMÁDKA, a kolektiv, *Kulturní adresář České socialistické republiky*. Praha 1973, s. 484.

⁸⁵ Rozhovor Libor Zavoral.

⁸⁶ Rozhovor Jindřich Honzík.

⁸⁷ Rozhovor Jindřich Honzík.

⁸⁸ *Před novou rubrikou našich novin, náš kraj na obrazovce*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 96 z 3. 12. 1976.

se přidala produkční Božena Kroupová. Kromě této redakce také v Liberci fungoval již od roku 1961 *Dům televizních služeb*, kde byl uživatelům televize poskytován „Zákaznický servis“.⁸⁹

Vzhledem k tomu, že redakce podléhaly *Ústřední redakci televizních novin* v Praze, odkud byly zprávy vysílány, musel být natočený materiál převážěn ke zpracování do Prahy.⁹⁰ To bylo nejprve uskutečňováno služebním automobilem, což se ukázalo jako velmi neekonomické, protože bylo nutné podniknout někdy i několik cest za den mezi regiony a Prahou. Taktéž bylo toto cestování velmi nebezpečné, neboť řidiči byli z častých jízd unavení. Mimo jiné museli často překračovat povolenou rychlost, aby materiál přivezli co nejrychleji. Proto v hlavě redaktora Honzíka vznikl nápad, který se později ujal v celé republice, že natočené materiály budou do Prahy převáženy autobusy ČSAD.⁹¹ Tak byl materiál, pořízen do 12:30 naložen v konzervách⁹² do autobusu a odvezen do Prahy, kde byl v 14:30 vyzvednut pracovníkem ČST. Poté byl přibližně za hodinu materiál zpracován (vyvolán a sestříhán) a následně okolo 16 hodiny odvysílán v televizních novinách.⁹³ V pozdějších letech se pak prosadilo vysílání přes optický kabel, což přenos informací značně urychlilo.

Navrátím-li se k problematice studií, je jisté, že vznik regionálního studia byl podporován ze strany KV KSČ. Vypovídá o tom i zpráva z jednání krajského výboru ze dne 28. června 1968, při níž byl projednáván případný vznik krajského studia. Tato myšlenka získala při jednání značnou podporu a krajský výbor se zavázal, že ve spolupráci s dalšími orgány bude usilovat o jeho urychlenou výstavbu.⁹⁴ Tento nápad získal pravděpodobně takovou podporu i proto, že v rozjařené atmosféře reformy roku 1968 byla podporována takřka každá nová iniciativa. V době normalizace však z tohoto plánu s největší pravděpodobností sešlo, o čemž vypovídá fakt, že studio v Ústí nad Labem (*Studio 6*), které pokrývá i Liberec vzniklo až v roce 2019.⁹⁵ Zajímavou výjimkou bylo na krátkou dobu improvizované liberecké *studio SEVER* a skryté studio v Ústí nad Labem, které sídlilo na adrese Masarykova 592. Tato studia však nespádala pod správu ČST.

Velmi významným aspektem zkoumání technického pokrytí je sledování počtu televizních koncesionářů v kraji. Severočeský kraj se v průzkumu z roku 1963, který probíhal k desátému výročí vysílání, umístil se svými cca. 158 tisíci koncesionáři na čtvrtém místě z celé republiky za krajem

⁸⁹ Miroslava MELANOVÁ, *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, Praha 2017, s. 370.

⁹⁰ Rozhovor s Janem Stuchlíkem, Praha, nar. 1951, Ústí nad Labem 6. 4. 2021.

⁹¹ Rozhovor Jindřich Honzík.

⁹² Pouzdro pro přepravu filmového materiálu. (Pozn. aut.)

⁹³ Josef ERLEBACH, *Z „kuchyně“ libereckého štábu*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 94 z 27. 11. 1981.

⁹⁴ SOA Litoměřice, předsednictvo SKV KSČ, fond 1/3, karton 90, 5. schůze z 28. června 1968.

⁹⁵ Česká televize. *Nové studio ČT v Ústí nad Labem* [online]. 17. 9. 2019 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z:

<https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/219411010100917/obsah/719710-nove-studio-ct-v-usti-nad-labem>.

Severomoravským, Jihomoravským a Středočeským. Celorepublikový počet tak činil celkem 1 491 937 koncesionářů.⁹⁶

Na základě ankety, kterou pořádal v roce 1957 liberecký ONV v rámci kampaně před krajskými volbami se mi podařilo pro dokreslení zjistit, jak hustě byly televizními přijímači pokryty obce v okrese Liberec několik let před provedením průzkumu z roku 1963. Data jsem zanesl do tabulky na nadcházející straně.

⁹⁶ *Televize: včera, dnes, zítra*, Praha 1964, s. 18.

Tabulka počtů televizorů v jednotlivých obcích okresu Liberec z roku 1957:

Obec	Počet televizorů
Hodkovice nad Mohelkou	13
Záskalí	1
Rozstání	5
Světlá pod Ještědem	11
Jablonné v Podýjí	50
Kněžice	2
Lvová	3
Petrovice	2
Postřelná	8
Velký Valtinov	6
Heřmanice	7
Křížany	14
Vesec	10
Vratislavice nad Nisou	21
Osečná	14
Žibřidice	2
Zdislava	1
Chotyně	8
Janovice	3
Jitrava	3
Polesí	2
Rynoltice	6
Mníšek	1
Oldřichov v Hájích	2
Kotel	2
Osečná	3
Družsov	1
Janův Důl	2
Sobákov	1
Celkem:	204

Vzhledem k hustotě zalidnění okresu a faktu, že bylo vysílání zahájeno poměrně nedávno byl okres televizními přijímači pokryt poměrně hojně. Je však nutné také přihlídnout k tomu, že přijímače mnohdy nebyly vlastněny soukromými osobami, ale například školami či Národními výbory. Lze však předpokládat, že v roce 1963, kdy proběhl výše zmíněný průzkum, byl již počet televizorů v soukromých rukou o mnoho vyšší.⁹⁷ Například v roce 1961 se pohyboval počet koncesionářů televize zhruba okolo 10 000, což vypovídá o značném rozšíření přijímačů v kraji.⁹⁸

Do technického pokrytí kraje neoddělitelně patří také televizní vysílače, které spadaly stejně jako ČST pod ministerstvo spojů. To se však v roce 1959 osamostatnilo a stalo se samostatnou organizací, která podléhala přímo vládě a jejíž samostatnost byla zaručena zákonem o televizi z roku 1964.⁹⁹ Na území Severočeského kraje postupně vznikaly vysílače v průběhu 50. let v rámci zkvalitnění šíření televizního signálu po republice, zároveň však také aby bylo zamezeno příjmu signálu zpoza druhé strany železné opony.¹⁰⁰ Nejčastěji vznikaly na místech bývalých horských chat, či jako jejich součást. U většiny vysílačů byly základem improvizované vysílače, které byly postaveny radioamatérskými kroužky *Svazarmu*,¹⁰¹ což do značné míry přinášelo slušný základ pro vznik profesionálních pracovišť.

⁹⁷ Státní okresní archiv Liberec, fond Okresní národní výbor II. In: č. 260 Okresní Národní výbor, Obor školství a kultury (1951–1957).

⁹⁸ František KOSTELECKÝ, *Také radioklub Svazarmu pomůže*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 5 ze 17. 1.1961.

⁹⁹ *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, s. 201.

¹⁰⁰ *Otec, matka, televize a já*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 100 z 15. 12. 1961.

Článek ilustruje, jak byl chytán signál ze zahraničí. (Pozn. aut.)

¹⁰¹ Svaz pro spolupráci s armádou. (Pozn. aut.)

6. Severočeské vysílače

K televizi se neodmyslitelně pojí i televizní vysílací věže, díky kterým je možné dále šířit její signál. Na území bývalého Severočeského kraje se nacházejí celkem čtyři velké vysílače, které pokrývají kraj televizním, datovým a rádiovým signálem. Dále slouží i jako meteorologické pracoviště. Kromě dvou nejvýznamnějších krajských vysílačů na Ještědu a Bukové Hoře, se bude kapitola níže zabývat i menšími vysílači s názvem Jedlák a Klínovec.

Jedlák na Jedlové hoře, jež byl postaven v roce 1991, jako doplňkový vysílač k Bukové Hoře,¹⁰² je z vysílačů nejmladší a se svou výškou 75 metrů i nejnižší. Jeho výstavba však byla plánovaná ještě dlouho před listopadem 1989. Svým signálem pokrývá především Mostecko. Od roku 1991 vysílač vysílal ze zařízení ZRAT ZNTV 10/V, v průběhu let přibylo také zařízení TESLA FM1E. Z vysílače nyní vysílá *ČT 2* a *TV NOVA*, od roku 2009 pak vysílá digitálně. Kromě televize je vysílač využíván několika rádiovými stanicemi a také armádou ČR.¹⁰³

Naopak nejstarším a s výškou 1244 metrů nad mořem nejvýše položeným vysílačem je Klínovec. Ten funguje již od roku 1957. Zpočátku však fungoval pouze jako provizorní vysílač *Svazarmu*, který přijímal signál ze 120 km vzdáleného Petřína. Vysílač v jeho dnešní podobě byl postaven v roce 1967. Jeho základ tvořila 56 metrů vysoká věž, ke které byl přidán anténní nástavec, díky němuž stavba měří přibližně 90 metrů. Od roku 1973 byl na věži umístěn vysílač TESLA IV.-V. TV 5/1 zajišťující vysílání druhého programu *ČST*, který byl v roce 1998 nahrazen přístrojem TESLA IV.-V. 5G. Klínovec pokrývá signálem zejména okres Chomutov a východní část Karlovarského kraje.¹⁰⁴

6.1 Buková Hora

Největším vysílačem v Ústeckém kraji a zároveň největší betonovou stavbou v ČR je vysílač Buková hora, jenž se vypíná na stejnojmenném 683 m vysokém kopci (Zinkenstein). Nachází se přibližně 20 km od centra Ústí nad Labem a přibližně stejně daleko i od centra Děčína. Na vrcholu kopce se vyskytovalo několik menších staveb již od 19. století.¹⁰⁵

Koncem 19. století zde děčínský *Horský spolek pro České Švýcarsko* (Gebirgsverein für die Böhmische Schweiz) postavil vyhlídkovou věžičku, ke které v roce 1907 přibyla i chata zvaná *Zikensteinhaus*. V následujících letech pak hrozilo, že bude chata kvůli pozemkovým sporům zbourána, a proto klub rozhodl o koupi přilehlých pozemků, na které byly poté chata s věžičkou

¹⁰² Josef SUK, *Mít dobrý obraz i zvuk*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 245 ze 17. 10. 1989, s. 3.

¹⁰³ Marek PODHORSKÝ, *Vysílací věže*, Praha 2009, s. 56.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 76 – 77.

¹⁰⁵ *Vysílací věže*, s. 11.

přemístěny. Po první světové válce zde krátce stála i trigonometrická věž, která byla roku 1929 zničena bleskem. Místo ní zde byla vystavěna kamenná stavba, jež dodnes sousedí s vysílačem.

O výstavbě televizního vysílače bylo rozhodnuto na konci 50. let., a to díky výhodné poloze místa mezi Ústím nad Labem a Děčínem. V roce 1958 zde vznikla provozní budova s provizorní vysílací věží.¹⁰⁶ Stavba samotného vysílače pak začala v březnu roku 1960, stavbou byly pověřeny *Vítkovické železářny Klementa Gottwalda*. O výběru konkrétního místa prý rozhodl odborník slovy: „*Tak tady to bude asi nejlepší.*“¹⁰⁷

V roce 1962 byla vysílací věž hotová a měřila 181,5 metru. Dostalo se jí přezdívky *Šachová dáma* díky jejímu tvaru připomínajícímu šachovou figuru. Do provozní budovy byl v té době namontován vysílač TESLA III. TV 10/4. Testovací vysílání televizního signálu poté začalo v červnu 1962 na 12. kanále. Slavnostního otevření se zúčastnil i tehdejší ministr dopravy a spoju. Kvůli zpoždění televizního štábu však bylo nutné celý ceremoniál zopakovat, nyní však už bez ministra. Prvním ředitelem věže byl jmenován Václav Junqwirth., který funkci vykonával do roku 1965, kdy byl vystřídán Ing. Janem Klackem.¹⁰⁸

Již v roce 1961, kdy ještě probíhala hrubá stavba, se na věži začaly objevovat trhliny, což předznamenávalo budoucí problémy. V tu chvíli těmto jevům ale nebyla přikládána zvláštní pozornost. Další trhliny se objevily v prosinci 1962, a tak bylo rozhodnuto umístit na ocelový plášť šroubovice z lopatek, které měly sloužit k rozrážení větru. To se nakonec ukázalo jako neefektivní, a proto následovaly další úpravy konstrukce.

Během těchto úprav dne 3. prosince 1965, ale nakonec došlo k požáru, který se stal největší nehodou v historii československého televizního vysílání.¹⁰⁹ Dnes se spekuluje o tom, že se kvůli nepozornosti pracovníků vznítila izolace retranslační kabiny. Požár, který se z místa rozšířil, rozpálil věž do ruda, zatímco se ve výšce 100 metru nad zemí nacházely pracovníci *Hutních montáží a Českých radiokomunikací*, jimž nebylo jak pomoci. Záchrané akce hasičů, kteří na místo dorazili, nebyly možné kvůli nedostačující délce žebříků, kromě toho hustá mlha znemožňovala případný zásah vrtulníku. Dělníkům se nakonec podařilo beze ztrát sestoupit z věže až odpoledne, kdy se podařilo požár uhasit.¹¹⁰

Požár zničil konstrukci věže natolik, že nebylo jisté, zda vydrží stát, přesto na ni byla umístěna provizorní anténa, která svému účelu sloužila dalšího tři čtvrtě roku, kdy bylo možné údržbu provádět,

¹⁰⁶ Vysílací věže, s. 12-13.

¹⁰⁷ Jiří SEGER, *Naše televizní vysílače*, Praha 1982, s. 68.

¹⁰⁸ AMUL, Sbírnka soudobé dokumentace dodatky – nezpracovaná část.

¹⁰⁹ *Naše televizní vysílače*, s. 77.

¹¹⁰ *Vysílací věže*, s. 14.

ale pouze za speciálních podmínek. Vystála poté otázka, zda je lepší vysílač opravit, či jej zbourat a postavit nový. Nakonec bylo rozhodnuto o zboření. To proběhlo 9. září 1966. Odstřel však komplikoval terén a blízkost řídicí budovy. Proto vedoucí odstřelu Sázavský zvolil metodu, při níž byla část konstrukce ve směru pádu vyřezána a podepřena zděnými pilíři. Poté byly uvolněny kotevní šrouby a odstřeleny pilíře, díky čemuž věž dopadla na předem určené místo. Celou událost sledovala ČST spolu se širokou veřejností. Ztráta činila 4,5 milionů Kčs.¹¹¹

Díky provizorní věži pak pokračovalo televizní vysílání nadále. Mezi tím se stal novým ředitelem Ing. Miroslav Cihelka. Výběrové řízení na novou stavbu trvalo do roku 1972, kdy se začalo se stavbou vítězného návrhu od *Spojprojektu Praha*, jehož realizaci organizoval stejný podnik.¹¹² Po výstavbě zajišťovala šíření signálu dvojice vysílačů TESLA Flora a TESLA TV 20/D. Od roku 1980 přibyly ještě vysílače pro vysílání na velmi krátkých vlnách. V roce 1995 pak byl na vrchol instalován vysílač TESLA 20/E pro ČT2 a TESLA TV 10/G pro NOVU. Roku 2000 byl spuštěn systém dálkového dohledu SCAN 3000, jímž bylo přesunuto řídicí centrum vysílače do stanice v Krašově. V současnosti je vysílač Buková hora řízen z centrálního dohledu vysílacích služeb v Praze na Žižkově a je jedním z prvních vysílačů, který začal vysílat digitálně na vysílací síti 2.¹¹³

6.2 Ještěd

Na vrcholu Ještědu (Jeschken) stávala před dnešním vysílačem od roku 1850 chata manželů Hoslerových, pojmenovaná po knížeti Rohanovi, majiteli tamního panství.¹¹⁴ Kromě ní zde od roku 1876 stála ještě malá rozhledna. Roku 1868 a 1885 pak došlo k dalšímu rozšíření chaty, která zde stála až do roku 1907, kdy byla nahrazena mnohem větší chatou od libereckého architekta Ernsta Schäffera, jenž ji vybavil sálem pro 200 osob a verandou pro dalších 50 osob. Celé stavbě pak dominovala vysoká kamenná věž, na níž byl od roku 1959 umístěn převaděč a od roku 1961 vysílač, který zprostředkoval vysílání televize.¹¹⁵ Tato chata vydržela na vrcholku Ještědu jako jeho symbol až do roku 1963, kdy chata vyhořela po neopatrném rozmrazování vodovodního potrubí.¹¹⁶

Ve stejném roce se uskutečnila veřejná architektonická soutěž na novou budovu, která by zaplnila místo po vyhořelé Schäfferově chatě. Původně se počítalo s výstavbou hotelu sousedícího s vysílací věží. Soutěže se účastnilo velké množství návrhů, ale většina, s výjimkou jednoho, se setkala s velmi chladným přijetím Liberečanů. Jednalo se o návrh architekta Karla Hubáčka, jenž navzdory

¹¹¹ *Naše televizní vysílače*, s. 78.

¹¹² AMUL, Sbírká soudobé dokumentace dodatky – nezpracovaná část.

¹¹³ *Vysílací věže*, s. 15.

¹¹⁴ *Tamtéž*, s. 59.

¹¹⁵ Miroslava MELANOVÁ, *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, Praha 2017, s. 370.

¹¹⁶ Jiří JIROUTEK, *Fenomén Ještěd: Phenomenon Ještěd, Phänomen Ještěd*, Liberec 2008, s. 22.

zadání skloubil v návrhu hotel s vysílačem do jedné futuristicky působící budovy, která svým tvarem připomínala startující vesmírnou raketu. Návrh nakonec v soutěži uspěl. Základní kámen byl položen v červenci 1966.¹¹⁷

Při samotné stavbě bylo nutné vyřešit řadu technických problémů, které by mohly v budoucnu na stavbu působit a zkracovat její životnost, dostupnost a funkčnost. Prvním důležitým aspektem byl tvar, jenž musel být přizpůsoben tvaru kopce, jehož siluetu kopíruje a vystupuje z něj. Tento tvar v sobě musel dále snoubit funkčnost, kterou zajišťuje kombinace špičky a spodního rozšíření, které poskytuje místo pro ubytovací zařízení.¹¹⁸ Důležitou roli hraje také plášť, jež je vytvořen z laminátu tak, aby nebránil průchodu elektromagnetických vln, které jsou vysílačem přijímány a rozptylovány. Aby věž vydržela obtížné přírodní podmínky, jež na vrcholku Ještědu panují, stalo se její páteří čtyřicetimetrové železobetonové válcové jádro skládající se ze dvou sloupů, na kterém byla zavěšena ocelová konstrukce nesoucí jednotlivá podlaží, anténní stožáry a plášť budovy. Proti kmitání, které mohlo způsobit rozlomení, byla stavba zajištěna 600 kilogramů těžkým závažím zavěšeným po její ose.¹¹⁹ Krom závaží bylo v útrokách věže umístěno i kyvadlo, které na sebe přebíralo pohyb objektu a udržovalo jej ve statické poloze.¹²⁰

Na tvorbě tvaru se podíleli kromě architekta Hubáčka i statici Ing. Zdeněk Patrman a Ing. Zdeněk Zachař, jenž v roce 1968 emigroval, a tak se jeho jméno později mezi tvůrci neobjevovalo.¹²¹ Dalším důležitým tvůrcem věže byl prof. Vlastimil Křupka, jenž sestavil vnitřní skořepinu ve tvaru hyperbolického paraboloidu. Tento konstrukční systém se mu již předtím ekonomicky a proveditelně osvědčil na vysílačích Buková hora a Cukrák (oba vznikly r. 1961).¹²² Kromě nich se na návrzích vybavení interiérů podíleli architekt Otakar Binar a akademický malíř Karel Wünschen.

Bylo by chybné domnívat se, že televizní vysílání na Ještědu začalo výstavbou moderního vysílače. Již roku 1959 odtud vysílal liberecký *Svazarmovský klub*. V následujícím roce pak převzala vysílač *Správa dálkových spojů* a o tři roky později zde bylo instalováno zařízení TRSA 56 sovětské výroby.¹²³ Již při stavbě nového vysílače z Ještědu vysílalo improvizované *studio SEVER* a roku 1971 zde byl instalován vysílač TESLA III- Zona. Po dokončení stavby, jež měřila 91 m a jejím uvedení do provozu roku 1973, vyvstal problém s tím, jak na ni umístit nevzhledné antény pro dálkový přenos,

¹¹⁷ *Fenomén Ještěd: Phenomenon Ještěd, Phänomen Ještěd*, s. 22.

¹¹⁸ FISCHER, Ondřej, *Technické aspekty výstavby ještědského vysílače*. In: *Ještěd/ evidence hodnot poválečné architektury*. Praha: Fakulta architektury ČVUT, 2010, s. 32-33.

¹¹⁹ *Vysílací věže*, s. 60.

¹²⁰ *Fenomén Ještěd: Phenomenon Ještěd, Phänomen Ještěd*, s. 90.

¹²¹ V publikaci Ing. Jiřího Sigera *Naše televizní vysílače* z roku 1982 se opravdu jméno Zachař mezi tvůrci neobjevuje. (Pozn. aut.)

¹²² *Technické aspekty výstavby ještědského vysílače*, s. 33.

¹²³ *Vysílací věže*, s. 61.

jež mohly narušit ladné linie železobetonové stavby. Bylo tedy rozhodnuto o jejich přikrytí, to měla zajišťovat plastová kapota, jež by zachovala původní tvar stavby. Jednalo se však o velmi komplikovaný postup, nehledě na to, že v té době nebylo možné vyrobit kvalitní plastový komponent požadované velikosti. Nakonec se tímto problémem zabývali i specialisté z ČVUT, kteří došli k závěru, že nejlepším způsobem řešení problému bude využití laminátových nosných tyčí. Ty byly nakonec vyrobeny výrobcem rybářských prutů ve Žďáru nad Sázavou. Díky tomu byl zachován původní estetický dojem. Tato metoda byla v následujících letech použita i u jiných staveb podobného typu.¹²⁴

Stavba byla již v době svého vzniku velmi oceňována odbornou veřejností. Autorovi jejího návrhu architektu Karlu Hubáčkovi byla asociací architektů *U. I. A.* dokonce udělena prestižní mezinárodní cena Augusta Perreta. Ještědská věž se tak stala nejvýznamněji oceněnou stavbou na našem území. Tehdejší, již normalizační vedení, však neumožnilo autorovi cenu převzít. A to i navzdory tomu, že se Hubáček s prosbou o pomoc obrátil na prezidenta Svobodu.¹²⁵ Dne 26. března 1998 byl ještědský vysílač uznán jako národní kulturní památka a od 29. května 2007 je zapsán v seznamu indikativních kulturních statků České republiky, z něhož se nominují stavby pro zápis na seznam kulturního světového dědictví UNESCO. Není tedy divu, že byla tato stavba prohlášena za nejvýznamnější českou stavbu 20. století a inspirovala i vznik mnoha podobných zahraničních staveb.¹²⁶

¹²⁴ *Technické aspekty výstavby ještědského vysílače*, s. 33.

¹²⁵ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 403-405.

¹²⁶ *Výsílací věže*, s. 62.

7. Srpen 1968 v Severočeském kraji

Tak, jako v celé republice, se i v Severočeském kraji nesl rok 1968 ve znamení všeobecné podpory reformního hnutí v KSČ. Tomuto vývoji učinila konec noc z 20. na 21. srpna, kdy se kraj stal nárazovým územím, přes které se do Československa stahovaly vojenské síly z bývalé NDR.

První místo v kraji, kde vojska překročila hranici už ve 21:40, byly Vejprty.¹²⁷ Do krajského města Ústí nad Labem začaly okupační síly pronikat přes Petrovice okolo desáté hodiny večerní. Reakce veřejnosti na sebe nenechala dlouho čekat a během noci a rána na fasádách domů se objevilo mnoho nápisů a hesel, která omítala okupaci.¹²⁸ Také zastupitelstvo města a kraje spolu s odbory v několika rezolucích razantně odsoudilo obsazení naší země „spřátelenými“ vojsky a vyslovilo plnou podporu našim státním, stranickým i vládním představitelům.¹²⁹

V průběhu dne se ústecké Mírové náměstí naplnilo lidmi, kteří zde manifestovali v rámci generální stávky proti okupaci. Skupina mladých lidí, k nimž se přidávali další, dokonce zahájila protestní hladovku. Rada MěNV Ústí nad Labem v další reakci odeslala otevřený dopis představitelům okupačních zemí, v němž se opět ohrazovala vůči postupům vojsk. Objevil se zde totiž i první mrtvý. O několik dní později 28. srpna 1968 neznámý pachatel odpálil v Městských sadech (Sady sovětské armády) sochu Rudoarmějce.¹³⁰

Ve druhém nejvýznamnějším městě kraje Liberci byla situace o poznání dramatictější. Zde byli první mrtví již okolo třetí hodiny ranní. Návštěvníci nočních podniků, kteří se právě vraceli domů, se v domnění, že jde o vojenské cvičení, rozběhli proti tankům, načež posádka spustila střelbu.¹³¹ Stejně jako v Ústí zasedal již od brzkých ranních hodin OV KSČ. Zde vyhotovili protestní prohlášení nazvaném *Ke všem občanům libereckého okresu*¹³².

Od brzkých ranních hodin se začaly ulice Liberce plnit lidmi a také protestními nápisy. Občané se snažili přijíždějícím vojskům vysvětlovat a bránit v průjezdu městem, což vedlo v dalším roztržkám, které přinesly další zraněné a oběti. K nejhoršímu zásahu došlo v prostoru kolem radnice, kde bylo zasaženo proti lidem přihlížejícím na lešení okolo radnice, a to kvůli zranění jednoho z řidičů vojenských automobilů.¹³³ Okolo 10 hodiny informovala krajská nemocnice o celkem dvaceti zraněných, z nichž pět a později šest zemřelo.¹³⁴

¹²⁷ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 383

¹²⁸ Vladimír KAISER, Kristina KAISEROVÁ a kol., *Dějiny města Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995, s. 251.

¹²⁹ *Prohlášení předsednictva SKV KSČ*. In: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 231 z 21. 8. 1968.

¹³⁰ *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 251.

¹³¹ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 384.

¹³² *Všem občanům Libereckého okresu*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, Zvláštní vydání z 21. 8. 1968.

¹³³ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 385

¹³⁴ *Smutná zpráva*. In: Vpřed, okresní noviny Liberecka, Zvláštní vydání z 21. 8. 1968.

Posledním vážným incidentem byl v náraz tanku do podloubí domu na Mírovém náměstí, což vedlo k sesuvu zdi domu, které tank zasypaly. V důsledku nehody zemřeli další dva lidé. Fotografie z místa nehody se později staly symbolem těchto pohnutých okupačních dnů v Liberci.¹³⁵

O těchto a jiných informacích z kraje tehdy informoval zejména krajský tisk (krajský Průboj a všechny závodní a okresní noviny) a rozhlas. Krom toho také narychlo vzniklo na Ještědu improvizované televizní *studio SEVER*.

7.1 Svobodné studio SEVER

V rámci líčení událostí ze srpna 1968 v Severočeském bych rád také přiblížil krátkou epizodu *Svobodného studia SEVER*, které vysílalo od osmé hodiny ranní 25. do 27. srpna 1968 a stalo se tak prvním studiem v Severočeském kraji a zároveň jedním z posledních v republice, jejichž vysílání stále nebylo přerušeno místními příznivci „starých pořádků“ spolupracujících s okupačními vojsky.¹³⁶

Studio vzniklo v rozestavěném vysílači na Ještědu se souhlasem MěNV. O jeho provoz se postaral místní šéfredaktor tiskového oddělení Libereckých výstavních trhů spolu s techniky Jiřím Heřmanem a Lubošem Chotěborským.¹³⁷ Studio bylo vybaveno kamerami a technikou ze skladů Libereckých výstavních trhů, které byly díky Miroslavu Hladíkovi převezeny do již nachystaných prostor ještědského studia. Tam započalo dlouhé připojování techniky, u které nebylo jisté, zda bude vůbec fungovat, protože se s tímto vybavením setkával technický personál mnohdy poprvé. Situaci také komplikoval nedostatek různých propojovacích komponentů, a proto probíhala horečná komunikace mezi studiem a okolními technickými podniky, zejména *Libereckých automobilových závodů*, které by mohly některé z nich doplnit. Dopravního spojení mezi studiem a těmito podniky musel často zajistit sám personál studia, a tak se stávalo, že vůz několikrát za den sjížděl nahoru a dolů po ještědských serpentínách, což značně oddalovalo začátek vysílání. Nakonec, když bylo vše připravené, byla před kameru umístěna nástěnka, na níž dominovaly fotografie Alexandra Dubčeka a prezidenta Svobody spolu s nápisem „*Svobodné studio Sever, Jsme s vámi – Buďte s námi!*“¹³⁸ A začal první přímý přenos z Ještědu, který byl přibližně po dvaceti minutách ukončen, aby nedošlo ke zjištění polohy studia.¹³⁹

¹³⁵ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 387.

¹³⁶ Luboš PŘÍHODA, *A potom přijely tanky*, Liberec 2009, s. 157.

¹³⁷ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 391.

¹³⁸ *Volali jsme bratrství*, s. 15.

¹³⁹ *A potom přijely tanky*, s. 157.

Jako zastírací manévr Miroslav Hladík oznámil, že se studio přesouvá a během dvanáctiminutové pauzy byla kamera namířena k druhému konci místnosti, kde opět začal po přestávce přenos. Náplň přenosů připravoval hlavně Hladík, který se do vysílání snažil vtěsnat co "

nejvíce informací. Ty se k němu dostávaly za pomoci spojek, které se pohybovaly mezi městem a vrcholkem Ještědu. Krom nich byly pouštěny úryvky symbolických písní a recitovány básně.¹⁴⁰

Po úspěšném prvním přenosu byl informován liberecký starosta, jenž studiu zprostředkoval zpětnou vazbu z pohledu diváka a přislíbil, že v ranních hodinách vystoupí v přímém přenosu s projevem k veřejnosti. Kromě starostova projevu, také studio odvysílalo i zprávu o pohřbu prvních obětí okupace, jež probíhal v městském krematoriu. Svědectví z něj divákům podal i Jan Tříška, jenž tou dobou dorazil do studia. Pod nápoem emocí však svůj výstup nedokončil.

Dne 26. srpna vyšel v ranním vydání *Svobodného Vpředu* článek, jež informoval o vysílání ještědského studia, který vyzdvihl jeho pozitivní přínos k šíření informací mezi občany a popřál studiu mnoho zdaru. Za povšimnutí stojí, že také zamlčel jeho polohu.¹⁴¹

Následující den bylo studio nuceno vysílání přerušit kvůli nevídanému obklíčení ze země a ze vzduchu, při kterém kolem vysílače začal kroužit ruský vrtulník, a na úpatí kopce se seřadila obrněná vozidla s hlavními namířenými přímo ke studiu. Nakonec se však vojenská technika stáhla v domnění, že se jedná o jadernou hlavici připravenou k odpálení.

Nakonec byly na pomoc studiu vyslány z města oddíly Lidových milic a příslušníci VB. Přivolaní muži pak na příjezdové cestě utvořili zátarasy a ke studiu pouštěli pouze pověřené osoby. Tou dobou také podruhé dorazil do studia Jan Tříška a spolu s ním také Václav Havel, jenž si vzal na starost psaní projevů k dalším živým vstupům. Spolu s Miroslavem Hladíkem nakonec oba vystoupili s krátkým projevem v živém přenosu.¹⁴²

Televizní studio bylo nakonec zlikvidováno štábem po návratu vládní delegace z Moskvy a projevem prezidenta Svobody po 27. srpnu 1968.¹⁴³

¹⁴⁰ Totalita.cz. *Vznik Svobodného studia SEVER v srpnu 1968* [online]. [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0017.php.

¹⁴¹ *První televize na severu*. In: *Vpřed*, okresní noviny Liberecka, č. 10 z 26. 8. 1968.

¹⁴² *Volali jsme bratrství*, s. 16.

¹⁴³ *A potom přijely tanky*, s. 158.

8. Normalizace

Normalizace se začala v Severočeském kraji projevovat již na jaře 1969. Prvním signálem, který předznamenal budoucí vývoj, bylo dementování zrušeného čestného občanství generálporučíka L. A. Kolobova a opětovné navázání družby s východoněmeckým Karl-Marx-Stadtem (dnes Chemnitz), které bylo přerušeno těsně po okupaci. Vedení města se tak omluvilo za předchozí „pomýlené jednání“.¹⁴⁴ Ti, kteří zastávali reformní názory, postupně odcházeli ze svých pozic dobrovolně, anebo byli nahrazení tzv. spolehlivými kádry, které prošly prověrkou. Kraj tak přišel o mnoho vysokoškolsky vzdělaných specialistů, kteří byli často nahrazeni nekvalifikovanými a nekompetentními lidmi, kteří přispěli k budoucímu rozvratu regionu. Reformní tajemník KV Ladislav Kreperát byl nahrazen Janem Krčkem.¹⁴⁵ Rozsah perzekucí byl nakonec jedním z největších v republice. O tom svědčí i to, že v krajské organizaci KSČ zůstalo z původních 15 305 členů pouhých 9 563.¹⁴⁶ Do roku 1970 se vedení kraje podařilo skoncovat i s posledními zbytky odpůrců okupace a normalizace, a ta tak mohla naplno propuknout.¹⁴⁷

Souběžně probíhal podobný vývoj i v Liberci. Dne 25. června 1969 proběhla ve městě stranická beseda, z níž vzešlo prohlášení požadující změnu na SKV KSČ. V té době již začal v libereckém okrese prudce klesat počet řadových členů strany, kteří ze strany vystupovali v reakci na poměry, které přinášela nastupující normalizace (bylo jich přibližně 1200). Symbolickou tečkou bylo první výročí okupace, kdy domácí úřady proti protestujícím zasáhly s nebyvalou brutalitou, která si vyžádala mnoho zraněných a zatčených. Situace byla o to paradoxnější, že před rokem byly počty obětí v Liberci jedny z nejvyšších v republice a občané Liberce měli tyto události v čerstvé paměti. Proto takto silný zásah při první výročí vyvolal velké rozhořčení veřejnosti¹⁴⁸ Liberci se podobně jako Ústí nevyhnuly čistky, které postihly vedení města i okresu. Prvním na řadě byl předseda libereckého MěNV Jiří Moulis, jež se významně podílel na reformních změnách a také aktivně podpořil libereckou veřejnost v protestech proti okupaci (např. vystoupením ve vysílání *studia SEVER*). V období od ledna až do dubna 1970 probíhaly v Liberci již výše zmíněné prověrky, které připravily mnoho občanů o zaměstnání a společenské postavení. Kromě toho se razantně zvýšil počet emigrací, který se vyšplhal na přibližně tisíc osob.¹⁴⁹ Tato mimořádná opatření byla dokončena

¹⁴⁴ *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 255.

¹⁴⁵ SOA Litoměřice, fond KSČ - severočeský krajský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3, Zasedání předsednictva KV KSČ 1970 (30. 9. - 22. 10.).

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 8.

¹⁴⁷ *Dějiny města Ústí nad Labem* s. 256.

¹⁴⁸ *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, s. 397-398.

¹⁴⁹ *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 400.

přibližně do konce roku 1970, poté se kraj na další dvě desetiletí ponořil spolu se zbytkem republiky do normalizace.

8.1 Poučení z krizového vývoje

V průběhu roku 1969 a 1970 se rozjely čistky, které byly oficiálně interpretovány jako výměna stranických legitimací. Vztahovaly se i na pracovníky *Československé televize*. Již v průběhu roku 1969 se stal první obětí tehdejší reformně naladěný ředitel Jiří Pelikán, jehož ve funkci po krátké přestávce nahradil zapálený normalizátor Jan Zelenka.¹⁵⁰ Tento muž pak televizi řídil dalších dvacet let. Stranou byl pověřen sestavením analýzy, která měla zhodnotit stav, v němž se televize k roku 1970 nacházela. V ní, dle Zelenkovy zprávy, navzdory předchozí čistce (1969) stále pracovalo takřka dva tisíce nespolehlivých osob, které měly být odstraněny.¹⁵¹ Od těchto osob měla být postupně televize „očistěna“ díky prověrkám naplánovaným na podzim roku 1970, které byly oficiálně prezentovány jako výměna stranických legitimací. Po prověrkách z roku 1958 se jednalo o největší čistky v dějinách ČST, které připravily o místo velkou část zkušených a talentovaných zaměstnanců televize.¹⁵²

Prověrky probíhaly formou dotazníků, v nichž prověřování odpovídali na otázky, jako například jaké jsou jejich vztahy s emigranty a jaký jejich názor na okupaci. Ti, kteří čistkou prošli, však stále neměli vyhráno, protože kádrování probíhalo pravidelně dále, a tak mohl člověk nadále celkem snadno přijít o své pracovní místo.¹⁵³

V Ústí nad Labem tyto prověrky probíhaly v průběhu října 1970 v režii zde sídlícího Krajského výboru, jenž si vytyčil vykonat tyto prověrky do konce měsíce října, případně do konce roku 1970. Vedením těchto prověrek byl pověřen hlavně tajemník SKV KSČ Jaroslav Hajn, jenž se do své funkce vrátil po krátkém odstavení v roce 1968. Prověrky postihly přes přibližně 6000 členů strany, kteří ať už nuceně, či dobrovolně opustili KSČ a zároveň i pozice v zaměstnání.¹⁵⁴ Není však bohužel známo, kolik zaměstnanců krajských médií bylo touto prověrkou postiženo. Jako ilustrace však může posloužit příběh posledního šéfredaktora *Průboje* Jaroslava Haidlera, který byl v srpnu 1969 nucen opustit své místo redaktora specializujícího se na právní problematiku. Kvůli své

¹⁵⁰ Prozatímním ředitelem byl v roce 1969 Josef Šmídmajer. (Pozn. aut.)

¹⁵¹ Paulina BERN, *Zelinář a jeho televize, kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013, s. 93–94.

¹⁵² *Film a dějiny 7, Propaganda*, s. 334–335.

¹⁵³ *Zelinář a jeho televize, kultura komunismu po pražském jaru 1968*, s. 91.

¹⁵⁴ SOA Litoměřice, fond KSČ - severočeský krajský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 2, Zasedání KV KSČ 1970 (9. 4. - 14. 12.).

Je zde na osmi stranách popsán celkový plán na „očistění“ strany v Severočeském kraji. (Pozn. aut.)

předchozí práci byl v roce 1972 dokonce souzen a bylo mu na dalších dvacet let znemožněno věnovat se svému povolání.¹⁵⁵

Poslední výrazná prověrka na krajské úrovni proběhla v dubnu 1973. Jednalo se o prověrku zaměstnanců tisku, rozhlasu a televize, která však nebyla tak výrazná, jako ty z let 1969 a 1970. Strana si tak definitivně upevnila na dalších dvacet let svůj mocenský monopol.¹⁵⁶

¹⁵⁵ Jaroslav HAILLER, *K budoucnosti Průboje*. In: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 20-21. 1. 1990.

¹⁵⁶ Zelinář a jeho televize, *kultura komunismu po pražském jaru 1968*, s. 96.

9. Listopadové události roku 1989

Přišel rok 1989 a s ním i události, které tento rok přinesl. Důležité události proběhly i v Severočeském kraji a právě o nich informovala i místní redakce televizních novin.

Kromě, v předchozích kapitolách zmíněné, reportáže z výbuchu u KV KSČ, byla důležitou událostí, jež byla přenášena televizí, i reportáž z únorového požáru na chabařovické skládce, což vedlo ke značné nevoli ekologických iniciativ, které v reakci na tuto událost svolali na 20. května ekologickou demonstraci na Lidickém náměstí. Ta se však nakonec neuskutečnila vzhledem k možnému zásahu proti demonstrantům. Nezůstalo však pouze u ní a demonstrace za zlepšení životního prostředí se v následujících měsících roku 1989 konaly i v jiných městech kraje, zejména v Teplicích a Litvínově a Mostě. Vypovídá o tom i reportáž aktualit z teplické demonstrace z 13. listopadu 1989, jenž o několik dnů předcházela pražské události 17. listopadu.¹⁵⁷

Ještě jednou bych rád zmínil reportáž Jana Stuchlíka, ze dne 28. listopadu 1989. Ta informovala o utajovaném rozkazu tajemníka KV KSČ Václava Šípka Lidovím milicím z Palivového kombinátu Antonína Zápotockého, které měly 27. listopadu při generální stávce v případě potřeby v plné zbroji zasáhnout proti demonstrantům, kteří by mohli napadnout sídlo KV, což by mohlo vést k masakru. Příslušníci milicí však tento příkaz odmítli vyplnit a dokonce jeho znění tlumočili představitelům OF. Ti následně tento rozkaz přednesli před davem na Mírovém náměstí, což v protestujících vyvolalo značně rozhořčení. Zpráva se následně díky zmíněné reportáži dostala do celé republiky a stala se jedním ze spouštěčů debaty o zrušení lidových milic.¹⁵⁸

Jak mi sdělil v rozhovoru bývalý redaktor Jan Stuchlík, po generální stávce z 27. listopadu již krajská redakce informovala takřka o všem, co mohlo mít pro diváky nějaký význam.¹⁵⁹ Hlavním lákadlem vysílání byly ale samozřejmě reportáže z jednání Občanského fóra s krajskými představiteli KSČ. Tento proud zpráv umocnilo ještě následné zrušení cenzury z 29. března 1990, zákonem o tisku a hromadných informačních prostředcích.¹⁶⁰

9.1 Po roce 1989

V prvních porevolučních letech redakce ČST přinášela dále nové informace o změnách, které revoluce přinesla tomuto regionu, zejména pak o změnách ve vedení kraje a důležitých podniků, které

¹⁵⁷ *Dějiny města Ústí nad Labem*, s. 258.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 261.

¹⁵⁹ Rozhovor Jan Stuchlík.

¹⁶⁰ Zákon č. 86/1990 Sb. o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích.

se na jeho území nacházely, nebo také o pokračujících demonstracích za zlepšení životního prostředí, které navazovaly na ty předlistopadové.¹⁶¹

Práce redakce se však v dalších letech prakticky nelišila (s výjimkou zrušení cenzury) od té, kterou prováděla v letech předchozích. Jednalo se hlavně o přinášení zpravodajských reportáží o dění v kraji. Nepříliš dobře se na jménu redakce podepsala kauza z konce 90. let, v níž se jedna z tehdejších redaktorek snažila ve svých reportážích líčit obraz městského magistrátu ve špatném světle, kvůli nezvolení člena její rodiny do vedení domova pro seniory v Krásném Březně. Jednalo se však o krátkou epizodu, která se jinak do fungování redakce nijak zvlášť neotiskla.

Pro lepší pokrytí okresů Louny a Chomutov byla na adrese Jiráskova 5338 zřízena v září 2012 redakce *ČT24* v Chomutově. Prvním redaktorem byl Petr Braňák.¹⁶² Redakce v Ústí nad Labem se na stávající adrese v září 2019 přetvořila na *Studio 6*, které funguje v rámci sítě regionálních studií a přináší publicistické pořady, jako například *Události v regionech*. Svou působností je dál v rámci Ústeckého a Libereckého kraje.¹⁶³

¹⁶¹ Česká televize. *30 let zpět: ekologické problémy přetrvávají* [online]. 12. 11. 2020 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/30-let-zpet/3222502-30-let-zpet-ekologicke-problemy-pretrvavaji>.

¹⁶² Mediář. *Zpravodajství otevírá novou krajskou regionální redakci v Chomutově* [online]. 26. 9. 2012 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/zpravodajstvi-ct-otevira-krajskou-regionalni-redakci-v-chomutove/>.

¹⁶³ Česká televize. *Nové studio ČT v Ústí nad Labem* [online]. 17. 9. 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/219411010100917/obsah/719710-nove-studio-ct-v-usti-nad-labem>.

Závěr

Předložená práce byla věnována problematice působení Československé televize v bývalém Severočeském kraji. Navzdory převládajícímu rozhlasu se začala televize v severních Čechách prosazovat již v druhé polovině 50. let. Přesněji v roce 1956, kdy začal v Ústí nad Labem působit jako dopisovatel ČST Libor Zavoral. Samotná krajská redakce byla založena až několik let po ustanovení kraje v roce 1963. Sídlila na Mírovém náměstí a dle tehdejší normy čítala tři hlavní pracovníky: redaktora, kameramana a dramaturga. V prvních letech se jednalo zejména o přinášení zpráv o zajímavostech z kraje.

Situace se však změnila v roce 1968. Redaktoři postupně ztráceli ostych a začali informovat o palčivých tématech, která byla do té doby považována za tabu. Reformním snahám měla nakonec učinit přítrž „bratrská“ pomoc v srpnu 1968. V případě televize však okupace měla úplně opačný efekt. Televize začala v improvizovaných studiích naplno plnit svůj úkol a neúnavně přinášela informace o dění na ulicích měst, kde probíhala okupační vřava. Jedním z posledních bylo tzv. „*Svobodné studio Sever*“ jež fungovalo od 25. do 27. srpna v rozestavěném vysílači Ještěd. Lví podíl na provozu studia měl tehdejší redaktor LVT Miroslav Hladík, spolu s ním pak technici Jiří Heřman a Luboš Chotěborský. Ve vysílání vystoupil například Václav Havel či Jan Tříska. Studio bylo nakonec rozpuštěno souběžně s návratem našich představitelů z jednání v Moskvě.

Již v roce 1969 začaly v rámci v rámci tzv. výměny stranických legitimací čistky, které vyvrcholily v roce 1970. Na podzim toho roku postihly čistky, jejichž vedením byl pověřen nový ředitel Jan Zelenka, i televizi. Stejně tak postihly ústeckou redakci, bohužel se mi nepodařilo zjistit, do jaké míry, zachoval se však záznam z jednání KV KSČ, jež dokládá, že čistkou v rámci redakcí tisku a televize byl pověřen tajemník SKV KSČ Jaroslav Hajn, který si ve svém úřadě počínal dosti tvrdě. Svědčí o tom i čísla. Vyloučených ze strany, nebo ze zaměstnání bylo okolo šesti tisíc osob. Jednalo se zejména o kvalifikované vysokoškolsky vzdělané osoby, což následně vedlo k zásadnímu poklesu úrovně práce nejen v rámci médií, ale i celého krajského vedení.

Další kapitola příběhu severočeské televize přišla v roce 1974. Tehdejší redaktor deníku *Vpřed* Jindřich Honzík přišel s nápadem na zřízení nové liberecké redakce Televizních novin. Ústřední redakci v Praze mu bylo poskytnuto volné pole působnosti, a tak společně s kameramanem Bořkem Stružkou začali doslova na „zelené louce“ budovat redakci budovat. Po roce, kdy byla redakce provozována prakticky z Honzíkova bytu a po několika přesunech, se nakonec podařilo získat prostory v Pražské ulici, kde byla konečně zřízena plnohodnotná redakce. Po čase se k redakci přidal ještě zvukař Martin Chaloupka a produkční Hana Kroupová, a tak byl tým kompletní. Díky

houževnatosti a inovativním nápadům šéfredaktora Honzíka si liberecká redakce po několika letech vydobyla vcelku prestižní postavení a díky tomu byla vysílána do zahraničí (NDR, Itálie, Kuba) a ke speciálním událostem. Kromě toho se stala i zaučovací pracovištěm, z něhož vzešlo mnoho současných osobností zpravodajství ČT, jako například Marcela Augustová. Šéfredaktor Honzík odešel z redakce do jiného zaměstnání na konci 80. let, kvůli čemuž postupně redakce ztrácela svůj vzhlas a postupně ustupovala do pozadí.

Na počátku 80. let neúnosná situace životního prostředí, způsobená hnědouhelnou těžbou vedla ke kampani, kterou rozpoutalo vedení kraje ve spolupráci s televizí a tiskem. Ta měla ukázat výhody života v kraji a značně zkreslovala realitu. V průběhu 80. let se však objevily i pořady, kde byly problémy kraje reflektovány. Zmínil bych hlavně *Severočeský televizní zpravodaj* a *Aktuality*. Stálými severočeskými redaktory se stali Jindřich Honzík a také Jan Stuchlík. Ten stál i u přelomových reportáží v roce 1989. První z informovala o požáru chabařovické skládky, což vedlo k rozsáhlým celokrajským protestům za zlepšení životního prostředí, na které pak volně navázaly i listopadové protesty, které dokonce předcházely těm pražským. Po krátkém váhání začaly krajské redakce informovat i o těchto událostech. A nyní se dostávám k druhé reportáži, ta informovala o rozkazu tajemníka KV KSČ Šípka Lidovím milicím o případném zásahu proti demonstrantům na ústeckém Mírovém náměstí, ti tento rozkaz neuposlechli a následně jej zveřejnili. Po odvysílání této reportáže propuklo ve společnosti velké rozhořčení a Lidové milice byly následně zrušeny.

V porevolučních letech pokračovaly redakce nadále ve své práci. Nejdůležitější zlomy nastaly až v posledních letech, kdy byla v roce 2012 zřízena Chomutovská redakce ČT pro lepší pokrytí okresu Chomutov a Louny, a když se v roce 2019 Ústecká redakce přeměnila na tzv. *Studio 6*, které bylo zřízeno jak pro Ústecký, tak pro Liberecký kraj.

Kromě studií je třeba také krátce zmínit čtyři vysílače, které se nacházejí na území kraje a zajišťují tak přenos televizního signálu po kraji. I když nespadaly pod ČST, jak by se mohlo na první pohled zdát, jsou s ní neodmyslitelně spjaty a zaslouží si v práci své místo. Nejvýznamnějším z nich a zároveň nejvyšší betonovou stavbou v ČR je Buková hora, která je s přestávkou v provozu již od roku 1962. Druhý, nikoliv však z hlediska popularity, je vysílač ještědský, který byl otevřen v roce 1973. Kromě nich funguje na území kraje ještě Klínovec a Jedlová Hora.

Vrátím-li se ještě na začátek, rád bych ještě věnoval pár vět podniku *Televiz*, ten fungoval od roku 1945 v Dolní Smržovce u Tanvaldu a významnou měrou ovlivnil vývoj televizní technologie v ČSR. V roce 1947 dokonce jeho zaměstnanci uskutečnili první televizní vysílání do malého tanvaldského hostince. Tento podnik se také, již v rámci VTÚ v roce 1948, podílel na vysílání z XI. všesokolského sletu a účastnil se výstavy *MEVRO*. Tento podnik se nesouvisí přímo se zkoumanou

tematikou, je ale pevně spjat se severočeským regionem a významně přispěl vývoji technologie, která byla v pozdějších letech využívána televizními pracovišti.

Jak z obsahu práce vyplývá hlavním subjektem, byly redakce televizních novin, právě v nich vidím hlavní potenciál. Zejména liberecká redakce se jevila v tehdejších podmínkách jako poměrně progresivní pracoviště. Tyto redakce byly schopny i navzdory nepřízní osudu přinášet objektivní zpravodajství. Kromě toho jsme mohli pozorovat, že některé nápady a reportáže měly celorepublikový přesah, v čemž vidím hlavní potenciál zkoumání regionálního zpravodajství.

Použité zkratky

BBC – British Broadcasting Company

ČSAD – Česká státní automobilová doprava

ČSR – Československá republika

ČSSR – Československá socialistická republika

ČsRO – Československý rozhlas

ČST – Československá televize

ČSM – Československý svaz mládeže

ČT – Česká televize

ČTK – Česká tisková kancelář

LVT – Liberecké výstavní trhy

Mě NV - Městský národní výbor

MEVRO – Mezinárodní výstava rozhlasu

MHD – Městská hromadná doprava

NBC – National broadcasting company

NDR – Německá demokratická republika

NV – Národní výbor

ONV – Okresní Národní výbor

OF – Občanské fórum

OV KSČ – Okresní výbor Komunistické strany Československa

StB – Státní bezpečnost

SKV KSČ – Sekretariát krajského výboru Komunistické strany

Svazarm – Svaz pro spolupráci s armádou

ÚV KSČ – Ústřední výbor Komunistické strany Československa

KNV – Krajský národní výbor

KV KSČ – Krajský výbor Komunistické strany Československa

VB – Veřejná bezpečnost

VTÚ – Vojenský technický ústav

Soupis literatury a pramenů

Literární zdroje:

- Miroslava MELANOVÁ, *Liberec: historie/ kultura/ lidé*, Praha 2017.
- Vladimír KAISER, Kristina KAISEROVÁ a kol., *Dějiny města Ústí nad Labem*, Ústí nad Labem 1995.
- Jan ČISTÍN a kol., *Volali jsme bratrství*, Praha 1990.
- Luboš PŘÍHODA, *A potom přijely tanky*, Liberec 2009.
- Paulina BERN, *Zelinář a jeho televize, kultura komunismu po pražském jaru 1968*, Praha 2013.
- FISCHER, Ondřej, Technické aspekty výstavby ještědského vysílače. In: *Ještěd/ evidence hodnot poválečné architektury*. Praha: Fakulta architektury ČVUT, 2010, s. 32-33. ISBN 978-80-01-04475-9.
- Jiří JIROUTEK, *Fenomén Ještěd: Phenomenon Ještěd, Phänomen Ještěd*, Liberec 2008.
- Milan HROMÁDKA, a kol., *Kulturní adresář České socialistické republiky*. Praha 1973.
- Marek PODHORSKÝ, *Vysílací věže*, Praha 2009.
- Jiří SEGER, *Naše televizní vysílače*, Praha 1982
- Vladimír STRASMAJER, *Historie televize v Československu*, Praha 1978.
- Valter FELDSTEIN, *Televize: včera, dnes, zítra*, Praha 1964.
- Jakub KONČELÍK, Pavel VEČERA, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010.
- Petr BEDNAŘÍK, Barbora KÖPPLOVÁ, *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*, Praha 2019.
- Petr SZCZEPANIK, *Konzervy se slovy: počátky zvukového filmu a česká mediální kultura 30. let*, Praha 2009.
- Martin ŠTOLL, 1. 5. 1953: *Zahájení televizního vysílání*, Praha 2011.
- Jaroslav ŠAFRÁNEK, *Televise*, Praha 1937.
- Jiří KNAPÍK, Martin FRANC a kol. *Průvodce kulturním děním a životním stylem v českých zemích 1948-1967*, Praha 2011.
- Petr KOPAL a kol., *Film a dějiny 7, Propaganda*, Praha 2018.

Archivní prameny:

- SOA Litoměřice - předsednictvo SKV KSČ, fond 1/3, karton 90, 5. schůze z 28. června 1968.

- SOA Liberec, fond Okresní národní výbor II., inv. č. 260 Okresní Národní výbor, Obor školství a kultury. (1951–1957).
- SOA Litoměřice, fond KSČ - severočeský krajský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 2, Zasedání KV KSČ 1970 (9. 4. - 14. 12.).
- SOA Litoměřice, fond KSČ - severočeský krajský výbor Ústí nad Labem, inv. č. 3, Zasedání předsednictva KV KSČ 1970 (30. 9. - 22.10.).
- AMUL, Sbírnka soudobé dokumentace dodatky – nezpracovaná část.

Články a periodika:

- *Kdo hledá, najde*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 94 z 23. 11. 1962.
- *Na besedě s majiteli televize*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 98 z 10. 12. 1963.
- *90. let paní A. Kračmerové*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 85 z 24. 10. 1961.
- *Podmínky pro rozvoj propagace*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 16 z 8. 4. 1960.
- *Od dubna v novém*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 11 z 6. 2. 1962.
- *Intervize i pražská televize*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 47 z 12. 6. 1962.
- *Pražská televize...*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 45 z 5. 6. 1962.
Televizní vysílání z Liberce, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 85 z 6. 12. 1960.
- Josef SUK, *Mít dobrý obraz i zvuk*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 245 ze 17. 10. 1989
- *První televize na severu*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka č. 10 z 26. 8. 1968.
- *Prohlášení předsednictva SKV KSČ*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 231 z 21. 8. 1968.
- Josef GABRIEL, *Zpravodajství XI. Vsesokolského sletu*, in: Stráž severu, deník Národní fronty v českém pohraničí, č. 124 z 8. 5. 1948.
- *Pohraničí ožije na revoluční vlně 415 metrů*, in: Stráž severu, deník Národní fronty v českém pohraničí, č. 78 z 2. 4. 1948.
- František KOSTELECKÝ, *Také radioklub Svazarmu pomůže*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 5 ze 17. 1. 1961.
- *Otec, matka, televize a já*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 100 z 15. 12. 1961.
- Ferdinand PEROUTKA, *Televize*, in: Přítomnost, nezávislý týdeník, č. 28. z 12. 7. 1939.
- Ferdinand PEROUTKA, *Kdy budeme vidět do dálky?*, in: Přítomnost, nezávislý týdeník, č. 7. z 19. 2. 1936.
- Jaroslav HAIDLER, *K budoucnosti Průboje*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 20-21. 1. 1990.

- *Náš kraj na obrazovce*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 236 z 6. 10. 1983.
- Josef ERLEBACH, Z „kuchyně“ libereckého štábu, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 94 z 27. 11. 1981.
- *Před novou rubrikou našich novin, náš kraj na obrazovce*, in: Vpřed, okresní noviny Liberecka, č. 96 z 3. 12. 1976.
- *Televizní program*, in: Průboj, krajský týdeník KSČ Ústeckého kraje, č. 101 z 30. 4. 1983.

Internetové zdroje:

- První hlasatelé při zahájení TV vysílání 1953. In: Youtube [online]. 30. 5. 2019 [cit. 2021-05-25]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=5DUPE2PI_zE&t=47s
- Česká televize. *Odštěřely a demolice* [online]. 16. 5. 2020 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10116288585-archiv-ct24/216411058210021/>
- *Komunistické Aktuality 1989 - vynález jízdenky na 2 jízdy*. In: Youtube [online]. 7. 11. 2009 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=qNEmmq-3Ds8&t=47s>.
- Česká televize. *Výměna názorů mezi studenty a pedagogy v Liberci* [online]. 22. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36020-vymena-nazoru-mezi-studenty-a-pedagogy-v-liberci/>.
- Česká televize. *Debatující hloučky na ústeckém náměstí* [online]. 24. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36021-debatujici-hloucky-na-usteckem-namesti/>
- Česká televize. *Demonstrace v Mostě* [online]. 26. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36022-demonstrace-v-moste/>.
- Česká televize. *Podepsání komuniké, generální stávka* [online]. 29. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36023-podepsani-komunike-generalni-stavka/>.
- Česká televize. *Odstranění plakátů z libereckých výloh* [online]. 30. 11. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36025-odstraneni-plakatu-z-libereckych-vyloh/>.

- Česká televize. *Debata OF v hale v Ústí nad Labem* [online]. 1. 12. 1989 [cit. 4. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/tema/30letsvobody/regiony/36017-debata-of-v-hale-v-usti-nad-labem/>.
- Česká televize. *Nové studio ČT v Ústí nad Labem* [online]. 17. 9. 2019 [cit. 15. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/219411010100917/obsah/719710-nove-studio-ct-v-usti-nad-labem>.
- Totalita.cz. *Vznik Svobodného studia SEVER v srpnu 1968* [online]. [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0017.php
- Česká televize. *30 let zpět: ekologické problémy přetrvávají* [online]. 12. 11. 2020 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/30-let-zpet/3222502-30-let-zpet-ekologicke-problemy-pretrvavaji>.
- Mediář. *Zpravodajství otevírá novou krajskou regionální redakci v Chomutově* [online]. 26. 9. 2012 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.mediar.cz/zpravodajstvi-ct-otevira-krajskou-regionalni-redakci-v-chomutove/>.
- Česká televize. *Nové studio ČT v Ústí nad Labem* [online]. 17. 9. 2019 [cit. 25. 3. 2021]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096902795-studio-6/219411010100917/obsah/719710-nove-studio-ct-v-usti-nad-labem>.

PŘÍLOHY OBRAZOVÉ

<p>8.55 Zprávy 9.00 TVS – Za množinami do světa ● (4.) (Pro 3. ročníky ZŠ) 9.15 Auto-moto revue ● 9.45 E. Strlic: Předehra v moli Televizní hra (Bratislava) 10.55 Federální kriminální úřadna pátrá 11.00 TVS – Pobaltské republiky (Pro 7. ročníky ZŠ) 11.25 Televizní kurs ●</p>	<div style="border: 2px solid black; padding: 5px; width: fit-content; margin: 0 auto;"> <p>ÚTERÝ</p> </div> <p>3. KVĚTNA</p> <p>angličtina ● 11.55 24 hodin ve světě ● Přestávka od 12.10 do 15.40</p>	<p>15.40 Zprávy 15.45 TVS – Opět s množinami (7.) ● (Pro 5. ročníky ZŠ) 16.05 Svět vědy a techniky 16.50 Matematika převážně vězně Pracovní metody mate- matiky (6.) 17.30 Svět socialismu 17.55 Severočeský zpravodajský magazín Televizních novin na okruhu TS Brno: Jihomoravský zpravodajský ●</p>	<p>Televizních novin Na okruhu TS Ostrava: Severomoravský ● zpravodajský magazín Televizních novin 18.30 Volná tribuna 19.10 Vešerňák Ze sovětské tvorby pro nejmenší 19.30 Televizní noviny 20.00 Záchraná akce ↳ Polský televizní film (Premiéra) Karel Marx 21.00 O zakladateli vědeckého socialismu</p>	<p>21.20 Ekonomický magazín 22.00 24 hodin ve světě 22.15 Hudba z despiria Přímý přenos komorního koncertu ke 150. výročí narození J. Brahmsa J. Brahms: Uherské tance – Výběr pianí Klavírní kvintet f moli – výběr 23.00 Zprávy 23.05 Závěr vysílání</p>
---	---	--	---	--

1) Ukázka televizního programu z krajských novin
Průboj z 30. 4. 1983

2) Redaktor Jan Stuchlík při vysílání reportáže z listopadových událostí roku 1989.

Zdroj: ČT 24

3) Logo Svobodného studia Sever.
Zdroj: http://www.totalita.cz/vzp/vzp_0017.php

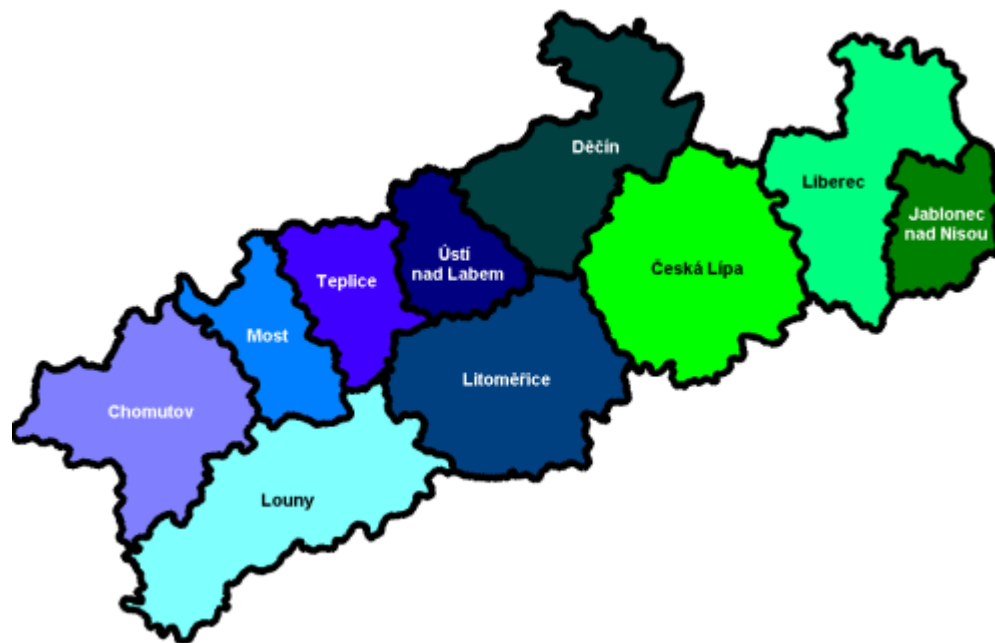
4) Stavba vysílače Sever odkud vysílalo svobodné studio.
Zdroj: vikend.ihned.cz

5) Odstřel prvního vysílače na Bukové hoře v září 1966
Zdroj: Idnes.cz

5) Řídicí středisko na Bukové hoře 60. léta

7) Bývalý Severočeský kraj v letech 1960-2001

PŘÍLOHY – ROZHOVORY S PAMĚTNÍKY

Pořízené rozhovory s pamětníky

Libor Zavoral:

Syn kameramana Libora Zavorala staršího, který působil v Ústecké redakci televizních novin od jejího vzniku v roce 1963 až do své smrti v roce 1986. Libor Zavoral pracoval v 70. a 80. letech jako fotograf ČTK na stejné adrese, jako jeho otec. Předal mi otcovy, ale i své bohaté vzpomínky. Rozhovor byl veden telefonicky.

Nevíte, kdy vznikla redakce ČST v Ústí na Labem?

Pamatuji si, že v roce 1963. Můj otec v ní pracoval jako kameraman od jejího začátku. Prakticky díky tomu jsme se i přestěhovali z Mostu do Ústí nad Labem. To bylo, ale ještě v roce 1956, kdy se začalo tvořit jakési její podhoubí. To otec dělal dopisovatele pro hlavní redakci (v Praze).

Pamatujete si, kde se nacházela?

Na Mírovém náměstí 21, dříve na tom domě byl velký nápis Rudé právo.

Nevíte, jestli se následně někam stěhovala?

Pamatuji se, že na Mírovém náměstí se nacházela přibližně do první poloviny 80. let, pak se přesunula do Národního domu na Velké hradební a odtamtud se někdy po roce 2000 přestěhovala na Klíši.

Pamatujete si na některé bývalé kolegy vašeho otce?

S otcem tam ještě pracoval kameraman Zdeněk Ertl, už ale nežije, zemřel rok po otci. Ten ještě pracoval s Honzou Stuchlíkem. Ještě s otcem pracovala Vladimíra Brůžová, ta pracovala v redakci od jejího založení v roce 1963 a ještě žije, tu byste mohl také vyzpovídat.

Nevíte, pod koho redakce spadala? Pod KV KSČ, nebo pražskou centrálu?

Ne ne, ta redakce spadala pod Ústřední redakci televizních novin v Praze. Tedy šéfové byli v Praze a tady byl pouze redaktor s kameramanem, kteří dělali zpravodajství ze severních Čech.

A jak tedy fungovala práce? Z Prahy přišlo echo a vyrazilo se do terénu?

Oni měli své typy (Praha) a každé ráno byla porada, na které se projednalo, co se bude v daný den vysílat.

A ČTK vlastně sídlilo kde?

ČTK dnes sídlí v bývalém Grandu na revoluční ulici, tehdy sídlilo na stejné adrese jako redakce ČST na Mírovém náměstí. Byl to totiž takový dům tisku, sídlila tam ještě Lidová demokracie, Průboj, Mladá fronta a Rudé právo. S otcem jsme v té době pracovali na stejném patře.

Děkuji, moc jste mi pomohl.

Rádo se stalo, ale berte to spíš jako tokový nástin.

Jan Stuchlík:

Od roku 1979 pracoval v ČST. V letech 1983-2015 zastával post redaktora v krajské redakci televizních novin v Ústí nad Labem. Rozhovor proběhl 6. dubna 2021. Podělil se se mnou o vzpomínky na práci v Ústecké redakci z let 1983-1990.

Kdy a jak jste začal pracovat v televizi?

V televizi od roku 1979, v Ústí nad Labem od roku 1983.

Kdo byl ve vedení redakce (v 70. a 80. letech)?

Po mém nástupu byl šéfredaktor zpravodajství ČT Dušan Macháček, předtím šéf Mladého světa, což už je možná náznak pozvolného uvolňování. V krajských redakcích jsme byli po třech lidech, takže bez šéfů.

Jaké bylo složení pracovníků v redakci?

Redaktor, kameraman, produkční.

Jaký byl rozsah působnosti redakce, pouze dnešní Ústecký kraj, nebo i Liberecko?

Co kraj, jeden tříčlenný štáb. Každý měl tedy na starosti svůj kraj.

Kdy vznikla redakce v Liberci? Zatím se mi podařilo zjistit pouze, kde sídlila.

Nevím, domnívám se, že všechny krajské redakce vznikly ve stejném období.

Kdy proběhlo stěhování ústecké redakce z Mírového náměstí do Národního domu? Případně, zda se redakce stěhovala ještě jinam.

Už jsem nastoupil do redakce na Velké Hradební. Reakce se po roce 1989 stěhovala mnohokrát, hlavně kvůli zvyšujícím nájmům po roce 1989. Jinak sídlila na Růžovém paloučku, konci Velké Hradební a Brněnské - dnes bývalý podnik Cheming.

Jaký byl obsah zpráv redakce? Cítil jste například uvolnění na konci 80. let oproti začátkům?

Podle toho co redaktoři našli, to nabídli. Princip byl, i když v jiném politickém klimatu, stejný jako dnes: Co z kraje nabízíte? Chceme, nechceme. Zkuste najít něco jiného. Direktivní určování obsahu jen výjimečně. Například stranické a odborové konference, 1 máje, sklizně, kalamity, pohromy atd. Velkou politiku si Praha většinou řešila sama. Na „závažná“ témata často jezdily do krajů tehdejší pražské „hvězdy“. Uvolnění pro nás spočívalo v tom, že začaly vznikat nové volnější pořady jako Aktuality, Hospodářský zápasník, kde bylo více místa i pro regionální témata a kritiku. Samozřejmě „v mezích zákona“, takže chyby místních úřadu, nedostatky na trhu atd.

Jakým způsobem byl obsah reportáží cenzurován? Víím, že například na začátku 70. let takřka neexistovaly přímé přenosy. Bylo tomu tak i později?

Cenzura výhradně byla následná. Editor mohl říct, že to nepůjde do vysílání, nebo třeba „dobrá práce, ale to tam nedám“. Absence přímých přenosů byla spíš způsobená nedostatkem vhodné techniky. Malé přenosové vozy tehdy televize neměla. Ještě po roce 1980 se natáčelo na film, který se nevyvolaný a tedy nesestríhaný vozil autobusem, nebo vlakem do Prahy! S nástupem videozáznamu se stále ještě hrubý materiál posílal do Prahy vzduchem přes tzv. vysílače. To ale šlo jen z Ústí, nikoli z terénu. Podklady ke střihu přitom redaktor posílal dálnopisem. Později faxem. Teď už samozřejmě putuje kompletní reportáž po optickém kabelu do pražské redakce.

Máte nějaké vzpomínky na vysílání z listopadu 1989?

Vzpomínek moc. Natáčeli jsme už před 17. listopadem protestní akce v Teplicích, pak už všechno.

Jak se redakce vyvíjela po roce 1989?

Změny začaly už před rokem 1989, kdy se postupně zvyšoval počet regionálních reakcí v krajích. Vedle Ústí nad Labem například přibyl i Most a podobně ve všech krajích. Dnes už existují regionální studia, kde pracuje mnohem více lidí než v době, kterou jsem zažil.

Jindřich Honzík:

Jindřich Honzík se narodil v roce 1950. Nejprve zastával na začátku 70. let místo redaktora v libereckém okresním deníku *Vpřed*. Z jeho iniciativy byla v Liberci v roce 1974 zřízena druhá krajská redakce Televizních novin. Zde působil mnoho let a svými nápady přispíval k zefektivnění práce liberecké redakce, což mělo v některých případech i celorepublikový přesah. V roce 1988 z ČST odešel a začal dělat propagátora automobilky Škoda. Po revoluci pak začal podnikat v reklamní branži.

Jak vlastně vznikl v roce 1974 nápad na založení redakce?

Nápad zřídit redakci TV v Liberci se zrodil v mé hlavě a vycházel z toho, že tehdejší Severočeský kraj byl i v televizním zpravodajství vnímán jako kraj uhlí, těžkého průmyslu a chemie a podle toho musela fungovat i redakce ČST v Ústí nad Labem. Já jsem jako novinář pracoval v té opomíjené východní části kraje, která byla natolik svébytná, že jsem tak dlouho otravoval na nejrůznějších institucích i na vedení televize, až přijel do Liberce zástupce šéfredaktora ÚRTN (Ústřední redakce Televizních novin), absolvoval několik jednání s tamními stranickými a státními orgány a večer mě pozval do restaurace hotelu Imperial a sdělil mi, že redakce má zelenou, ale jen pod podmínkou, že ji vybuduji od A do Z, „když jsem si to vymyslel“. Vedení okresu mi prý bude nápomocno, od ČST dostanu 4 tabulková místa, auto, technické vybavení a úvodní stáž, abych věděl, co je to vlastně televize. Když jsem se zeptal, jak dlouho mám na rozmyšlenou, řekl mi Otakar Pachovský: „než dojedu do Prahy.

Jaký byl váš začátek v redakci?

Začátky nebyly jednoduché, ale rád na ně vzpomínám, protože to pro mě byla nová a hodně zajímavá zkušenost. Samozřejmě - občas jsem byl grogy, protože jsem stále psal do novin, měl jsem slušný úvazek u umělecké agentury jako konferenciér a do toho všechny povinnosti „otce zakladatele“ v rodící se televizní redakci.

Kde všude měla redakce sídlo? Víím, že nejprve ve vašem bytě a poté v Severokamenu.

Zajišťování prostor byl jeden z prvních úkolů. A nejen pro redakci. V ČST jsem objevil kameramana, který neměl kde bydlet a v Praze neměl šanci, a tak jsem ho doslova ukecal, aby šel do Liberce, že mu byt seženu. V té době to byl skoro nemožný úkol, ale vedení okresu tvrdilo, že pomůže, a tak byl brzy byt pro Bořka Stružku k dispozici, i když „až“ v Hodkovicích nad Mohelkou. Musím zdůraznit, že jsme mezitím už natáčeli první reportáže a - ano, redakci jsme měli u mě doma, v malém panelákovém 2+1, kde jsme žili s malým dítětem a pár týdnů i se Stružkou. Pak se mi ale povedlo pronajmout dočasně dvě místnosti v Severokamenu (Rumjancevova ul.) a mezitím jsme hledali něco klidnějšího a prostornějšího. Povedlo se to rekonstrukcí celého poschodí v činžáku v Pražské ulici, kde jsme měli nejen redakční prostory, ale i plnohodnotné studio a dokonce i hotelový pokoj pro hostující režiséry

a další pracovníky ČST. Tam vlastně redakce sídlila až do začátku 90. let, odtud začaly i ony experimenty s vlastní libereckou televizí.

Kdy a koho napadlo vozit natočený materiál do Prahy autobusy? Prý se to nakonec ujalo v celé republice.

Měl jsem výhodu, že jsem netrpěl „provozní slepotou“ jako moji kolegové, kteří jeli v zavedených televizních kolejích řadu let. A tak například se den co den sjížděly do Prahy autáky z celé republiky, aby se stihlo vyvolat filmy, ustříhat je a aktuálně je zařadit do vysílání. Bylo to nejen neekonomické, ale také nebezpečné, protože ti lidé jezdili unavení a za plného provozu museli jezdit s větrem o závod, předpisy nepředpisy. A tak mě napadlo, že by se dalo využít vlaků - spěšnina tehdy stála pár korun a rychlík byl v Praze dřív, než já autem. Anebo přímých autobusů, kde jsme se ale museli skamarádit s řidiči a následně iniciovat smlouvu mezi ČST a ČSAD, aby se ta praxe dala rozšířit na celou republiku. Televizi to přineslo ohromné finanční úspory a navíc - štáby toho natočily mnohem víc, protože jejich auta nemusela trávit celé odpoledne cestou do Prahy a zpět. Zdálo by se tedy, že jsme byli právem oslavováni, ale opak byl pravdou. Vždyť kvůli našim „blbým výmyslům“ musel někdo několikrát denně vyzvedávat spěšniny nebo čekat na autobus...

My jsme byli vůbec zdatnými „potíživými“. Začalo to vlastně tím, že jsme byli první zpravodajská redakce, která sídlila mimo krajské město, což jí dávalo značnou dávku nezávislosti. Dost dlouho jsme s kameramanem pracovali ve dvojici, zatímco tehdejší TV-norma byl čtyřčlenný štáb, na zvukové reportáže dokonce minimálně osmičlenný. To byly normy, pocházející z počátků televize, kdy jenom na nošení kamery byli potřeba minimálně dva lidi, a protože to bylo pohodlné, jelo se podle nich dál. Až se „zbláznili Liberečáci“ a začaly se snižovat stavy, a tedy šetřit peníze, i jinde. U některých kolegů jsme proto byli dost „oblíbení“, většina nám ale fandila, protože se díky novému systému ten zkostnatělý moloch, jakým ČST tehdy byla, docela rozhýbal. Mimo jiné se uvolnilo tolik kapacit, že bylo možno zřizovat další a další oblastní redakce (Most, Jihlava, Cheb, Tábor, Kladno, Pardubice aj.). Třeba na tu jihlavskou jsem byl vedením vyslán osobně a zakládal jsem ji úplně stejně jako libereckou, tedy na „zelené louce“.

Jaká byla náplň práce redakce, dělali jste pouze zpravodajství, nebo přesahovala například i do dokumentární činnosti?

Redakce v Liberci zpravodajsky pokrývala v Severočeském kraji část Děčínska (Šluknovský výběžek) a dále okresy Česká Lípa, Liberec a Jablonec nad Nisou, ve Východočeském kraji okres Semily a ve Středočeském část Mladoboleslavská. Dělali jsme nejen reportáže, ale i řadu dokumentárních snímků, ať už drobnějších, které se tehdy vysílaly jako přílohy TN, nebo i rozsáhlejších, na něž jsme si většinou přizvali režiséra z ústředí, který se mohl filmu věnovat až do finálního střihu, což nám

čas nedovoloval. A byli jsme docela dobří - v běžném zpravodajství byl náš "rajon" hodně vidět a naše reportáže měly většinou i skvělý ohlas a nejedna z nich oběhla svět prostřednictvím Intervize nebo Eurovize. Podobné to bylo s publicistikou. Například film "Útěky ze skleníku" o zapojování vysokoškoláků do průmyslových projektů už během studia, který jsme vytvořili s režisérkou Janou Michajlovou a s Otou Sklenčkou jako průvodcem, vzbudil velkou odezvu doma i v zahraničí a myslím, že hodně přispěl ke zkvalitnění vysokoškolské výuky nejen u nás. Jistě na tom měl zásluhu iniciátor metody prof. Meduna. O něm jsem ostatně natočil i samostatný dokument, protože si představte, že byl kdysi šéfkonstruktérem u Laurina a Klementa, byl pozván do Číny, aby je naučil vyrábět auta a podobně - prostě ohromně zajímavá osobnost. A takové lidi jsme vyhledávali. Když k tomu přidáte rozmanitost a zajímavosti tamního regionu od Krkonoš po Máchovo jezero, od sklářství po textilní průmysl, od bohatého kulturního života po přírodní i historické památky - ani na okamžik nehrozilo, že by nebylo o čem točit!

S nápady na reportáže jste přicházeli sami, nebo byla práce korigována z Prahy?

Náměty jsme si v drtivé většině případů hledali sami, hodně nám jich postupem času dodávali diváci z regionu, čas od času přišlo samozřejmě i zadání z ústředí. Byl to takový systém nabídky a poptávky, určitá korekce spočívala v tom, že nám holt některé náměty neprošly. Ale to je přece normální nejen v novinářině, ale ve spoustě dalších oborů. Někdy se tehdejší doba líčí jako úplné temno, kde mohl, držme se kopyta - novinář dělat jen to, co mu dovolili, přikázali, schválili. Já tu zkušenost nemám. Samozřejmě - mantinely existovaly, ale věděli jsme o nich, a tak je někteří respektovali a jiní se snažili je občas trochu obejít nebo někdy i přeskočit. Možné to bylo - jen bylo třeba zapojit hlavu, mít v ruce neprůstřelné argumenty, případně důkazy, a počítat i s tím, že některé dopady budou trochu bolet. Sám jsem si předvolání na koberečky všech druhů a velikostí, včetně toho Jakešova, užil dost a až na výjimky jsem si zamýšlená témata dokázal prosadit a realizovaná obhájit.

Byl obsah vašich reportáží nějakým způsobem cenzurován například, že by byla například reportáž odmítnuta?

Praxe byla taková, že denní zpravodajství schvaloval do vysílání vedoucí vydání, větší reportáže pak po zpracování putovaly na tzv. pavlač - takhle půvabně se říkalo schvalovací projekci a ten název získala podle pavlačí Měšřanské besedy, kde ČST původně sídlila. Kromě kvality zpracování se tady samozřejmě hodnotil i obsah, a tak u kontroverznějších témat se autorovi vyplatilo zúčastnit se projekce a dílko si obhájit. Je fakt, že to bylo někdy perné. Kromě šéfredaktora a jeho zástupců se

pavlače často zúčastňoval i 1. náměstek ústředního ředitele Vladimír Diviš, který byl „stranou a vládou“ pověřen hlídat politickou „nezávadnost“ zpravodajství a publicistiky. V ČST budil respekt, ba i hrůzu nejen svým postavením, ale i hřmotným vystupováním, zejména v případě nějakého průšvihů. Ale pozor - nebyl to žádný tupý lampasák, jak si mnozí mysleli, o čemž jsem se párkrát přesvědčil. Když se s ním jednalo na rovinu a na něčem jste se dohodli, nejel přes to vlak! Například - natočil jsem reportáž o tom, jak podniku Ovoce-zelenina došly peníze na pohonné hmoty, a tak celou předvánoční dodávku tehdy absolutně nedostatkových banánů nechal ředitel odvézt do kravína blízkého JZD. Když jsem se to dozvěděl, okamžitě jsme se tam rozjeli a natočili šílené záběry, jak krávy žvýkají trsy banánů, které měly mít na vánočním stole děti z půlky kraje... Zároveň jsem volal Divišovi, kterého to dožralo podobně, jako mě a řekl: natoč, přivez a hned do vysílání! Natočil jsem, přivezl a s odkazem na náměstkův pokyn předal vedoucímu vydání. Když záběry viděl, rozklepal se a hned sháněl Diviše. Ten ale mezitím odletěl na týden do Moskvy. Co teď? Já jsem trval na Divišově příkazu, nikdo si nedovolil ho nedodržet, a tak šla reportáž do vysílání. Samozřejmě ohlas byl okamžitý a bouřlivý. Diváci byli pobouřeni, ale hlavně - od ústředního ředitele ČST Zelenky přes představitele Severočeského kraje až po vedení ÚV KSČ začal hon na toho, kdo takhle zostudil naše socialistické zřízení. Nemysleli tím ale soudruha ředitele Ovoce-zeleniny, který poslal banány do kravína, nýbrž toho, kdo to zveřejnil. Tak to holt tehdy občas bývalo. Bylo to docela nepříjemné, někteří nohsledi kritizovaných zodpovědných pracovníků se dokonce snažili vytvořit iluzi, že banány nakoupil Honzík a nacpal je kravám do tlam, aby ublížil režimu... Pak se vrátil Vladimír Diviš, a když viděl, co se děje, ostře se pohádal se Zelenkou, že se mě nezastal, bafnul mě pod křídlo a šli jsme na ÚV KSČ přímo ke generálnímu tajemníkovi Jakešovi. Ten nás vyslechl, nechal si ihned svolat všechny, kteří měli s banány v kravínu i se štvanicí na mě něco společného a ještě ten den padaly hlavy, ale i omluvy na moji adresu. Fakt! A tak jsme s Divišem upekli ještě pár podobných dílek a docela brzo pak různých leváren v mém regionu ubylo, protože se zodpovědní báli, aby se neobjevili na obrazovce, což jsem považoval za lepší „ohlas“ na svoji práci, než štůsek dopisů. Takže - ano, cenzurní mechanismy byly i v ČST nastaveny, nicméně - mnohé se dělat dalo.

Liberecká redakce byla vysílána i do zahraničí. Pamatujete si ještě kde všude?

Naše cesty do zahraničí pramenily opět z naší snahy po co nejefektivnější činnosti štábu. Sám jsem absolvoval kameramanské školení i kurz, což nám umožňovalo natáčet na dvou místech najednou, případně na dvě kamery, a podobně univerzální jsme byli v týmu všichni. A protože televize zápolila s penězi a s devizami zvláště, byli jsme pro ni zajímaví, protože nikdo jiný se nedokázal do omezených prostředků vejít. My jsme si poradit dokázali, a tak jsem jel na folklorní festival v Itálii úplně sám a pomocníky jsem si našel mezi českými účastníky, na Kubu jsme letěli se zájezdem

cestovní kanceláře, jíž jsme náklady „zaplatili“ reklamní reportáží, podobně recipročně jsme natáčeli v Rakousku, v Holandsku, v Sovětském svazu, ve Finsku i jinde.

Jak vlastně probíhalo liberecké vysílání v listopadu 1989?

Jedním z nejzajímavějších úkolů pro mě bylo sledování zrodu nového vozu Škoda Favorit. Byla kolem toho spousta strhujících okamžiků, ale i problémů. Mnohé z nich bylo třeba sdělit a vysvětlit veřejnosti, a to nejen televizní. A tak jsem postupně trávil víc a víc času ve Škodovce, až jsem se nechal tehdeším generálním ředitelem Petrem Dědkem přesvědčit a začal jsem pro fabriku pracovat. Nejprve jako tiskový mluvčí, později mi umožnili vytvořit i vlastní škodoväcké filmové studio. Od roku 1988 jsem byl tedy zaměstnanec mladoboleslavské automobilky a televizi v Liberci jsem dělal externě, než se najde můj nástupce.

S tím souvisí i to, že na listopad 1989 v Liberci mám smíšené vzpomínky. Znepokojili mě hlavně někteří „revolucionáři“, které jsem dobře znal, a tak jsem doslova koukal jako blázen, co najednou hlásají a jak náhle prozřeli... Nenechal jsem si to samozřejmě pro sebe, a tak jsem se stal terčem jejich často nevybíravých ataků. Protože moc lidí o mém novém angažmá ve Škodovce nevědělo, snadno se ujaly fámy, že na lidi kašlu a jako stará struktura jsem někde zalezlý a bojím se vystrčit nos. Pikantní bylo, že jsem ve stejných okamžicích, kdy se takhle hřímalo v Liberci, točil v Praze pro Občanské fórum, které si najalo náš tým ze Škodovky... A tak jsem nakonec napsal do libereckých novin pár upřímných řádků, pohovořil k lidem na několika shromážděních a s Libercem jsem se rozloučil i jako externista...

Moje televizní kariéra se pak ubírala jiným směrem - v roce 1990 jsme se s kolegou vyvázali i ze Škodovky, založili jsme první soukromé studio u nás a vyráběli jsme kromě komerčních snímků i televizní programy pro všechny postupně vznikající televize.

Záznam vysílání Svobodného televizního studia SEVER - 27. srpna 1968

Tento záznam se zachoval díky panu Miroslavu Krečmerovy z Liberce, jemuž se tyto záznamy povedlo uschovat na dalších dvacet let v jeho bytě. Díky němu pak vyšel přepis záznamu tohoto vysílání 28. srpna 1990 v tehdy již „svobodném“ *Vpředu*.

Jan Tríska:

Nejsem politik ani řečník. Ani nezastávám žádnou veřejnou funkci. A snad právě to mi dovoluje, abych říkal totéž dneska, co jsem říkal včera. Což, jak jsem dneska s politováním zjistil, se nedoslechnu odevšad. Nyní nezbyvá nic jiného, než si myslet a tudíž také říkat dnes to, co jsem si myslel včera. Dává mi to tu příležitost, říkat v tomto televizním studiu totéž, co jsem říkal včera v pražském televizním studiu.

Já se opravdu nemohu s tím smířit. Já se nemohu smířit s tím, že to, co bylo včera "A", je kupodivu dneska přes noc "B". A nemohu se smířit s projevy, které... s kterými nesouhlasím nejen já, ale s kterými, jak jsem přesvědčen - a jak vidím na všech ulicích napsáno a slyším lidi mluvit - s projevy, se kterými zřejmě nesouhlasí celý národ. Já se s tím smířit prostě nemohu. Já se nemohu smířit s tím, že někdo nakazí mě, a že nakazí národ zklamáním. Nakazí, říkám proto, protože zklamání považuji za nemoc. Považuji to za chorobu, která se opravdu velice těžko léčí, a z které se člověk, a tudíž také národy, léčí třeba celá desetiletí. Já se s tím nesmiřuji. Riskuji sice, že se jiní nesmíří se mnou, budiž, ale já to riziko rád podstoupím. Já chci mluvit sám za sebe, nechci v současné situaci nějak šachovat. Hledat nějaké východisko, které by bylo lepší a šikovnější. Šachovat v tom nebudu. Mluvím sám za sebe, že se s tím nemohu smířit. Jediné, co si myslím sám pro sebe, že mohu trvat na svém vlastním charakteru. To je asi jediné, co mi zbývá, a nemohu se zbavit dojmu, že to zbývá vůbec všem lidem. Zachovat si svou vlastní tvář, svůj názor, za každou cenu svůj vlastní charakter, protože si opravdu nerad plivu do vlastní tváře.

Redaktor Hladík:

Myslím, že pan Trška vyjádřil velmi perfektně i mé pocity. Než předám slovo dál, jenom bych k tomu chtěl dodat také trošku svého stanoviska. Mluvil jste o charakteru. Myslím, že ten, kdo ví, co to je charakter, kdo si dovede představit celou šíři tohoto pojmu, že asi se s tím bude těžko vyrovnávat. Já osobně nevím a nedovedu si představit, jak budou chtít ti lidé, jejichž jména ještě stále vidím na zdech, jména, kolem nichž defiloval náš lid, naši pracující, naši dělníci a plivali na ta jména na zdech. Dnes tito lidé budou snad mít tu drzost, sprostou drzost a odvahu předstoupit před tvář těchto lidí, před tvář našeho národa? Je vidět, že charakter má svoje cestná vymezení. Prosím vás, pane Havel, ještě, kdybyste byl tak moc hodný vy, vaše stanovisko.

Václav Havel:

Mé stanovisko je stejné jako vaše. Já si myslím, že ta ohromná síla, ta mravní síla, ta jednotka, která se vytvořila během těch nejtěžších dnů té okupace, to je kapitál, který se nemůže vyhodit. To je ten kredit, ty všechny zisky, které to přineslo. Jakési mravní rekonstituce celého národa po mnoha letech. Ta se nemůže utopit v nějakém novém Mnichově.

Já myslím, že nezbyvá než doposledka trvat na tom, co jsme říkali.

Okupanti jsou okupanti. Lidé, kteří tady strílejí na ulicích do dětí, jsou barbari a ne naši přátelé. Nejsou to spojenci, když můžou v tom paktu...jeden členský stát...připravovat vojenskou operaci proti němu, že ano, ta musela být měsíce připravovaná, bez jeho vědomí a pak ho přepadnout. To není pakt, který by mohl zaručovat naši bezpečnost nebo suverenitu.

A jestli Dubček a ostatní, kteří byli zatčeni, odvečeni do Moskvy, jestli dneska se vracejí do svých funkcí, tak je to jediný dík této naprosté jednotě celého národa, který nedopustil, aby tady vznikla

loutková vláda. To je krach, který nikdy nezažila nikdy žádná okupace, aby týden byla taková vojenská síla proti civilnímu obyvatelstvu a nepodařilo se sestavit ani loutkovou vládu. A to nejhorší co by se mohlo stát, kdyby se teďka tou loutkovou vládou stali ti, kteří jsou symbolem právě této mravní jednoty národa.

Já tu situaci ovšem nevidím pesimisticky. Já si myslím, že to nejhorší máme za sebou. Ten vpád, tu agresi. A běží o to setrvat a věřím totiž v toho Dubčeka. To je člověk, to je politik, kterej dovede se adaptovat na situaci, dovede počítat s lidmi. On vždycky říká, můžeme vyměnit vládu, ústřední výbor, funkcionáře, kádry, ale nemůžeme vyměnit lid. On ví, že lid je tím suverénním pánem a on to musí pochopit i teď. On žil tejdén v nějaký izolaci, nějaký kobce, kde nemohl poslouchat rádio, televizi, nic. Teďko tak kolem něj... On nevěděl, samozřejmě, jak se zachovali ti Indrové a tihlenti. Teďko tam s ním jednali a podobně. Já si myslím, že on, jakmile uvidí tu situaci, musí se tomu přizpůsobit. Musí být vyvíjen tlak, nesmírný tlak. Všichni musejí znovu a znovu opakovat, že prostě nepřistoupí na žádný kompromis. A to je skutečná pomoc, kterou mu můžeme dát. To je ta pomoc, po které volá. Antisocialistické síly, kontrarevoluční síly - nesmějí říkat, že takové síly jsou, protože to je řetěz. Jakmile se udělá jeden kompromis, přichází druhý. Jakmile řeknou, že tady jsou tyto síly, druhý den je začnou zatýkat.

Redaktor Hladík:

Zatýkat kohokoliv.

Václav Havel:

Ano. Ano. Já myslím, že na nich záleží, jestli tady budou protisocialistické a protikomunistické síly nebo nebudou. Protože jestli nějakým způsobem zklamou tu důvěru, kterou dneska mají všichni, i u nekomunistické většiny národa, tu absolutní důvěru, kterou dali té komunistické straně, jestli tu důvěru v této chvíli zklamou, tak si tady vyroběj nesmírné tisíce a miliony antikomunistů. Na nich to teďka záleží. Nemohou teď ustoupit, musejí ten mimořádný sjezd uzнат, ten nový ústřední výbor, to nové předsednictvo. Musejí uzнат, že tamti, to jsou zrádci, že to jsou kolaboranti. A já pevně věřím, že to pochopěj a že to udělají. Já nevidím jiné východisko. To by byl mravní debakl na dalších dvacet let. Trauma. Celonárodní...

(Havel tiše: já jsem tak neurovnaný trochu...)

Redaktor Hladík:

Já myslím, že pro nás pro všechny bylo dost srozumitelné to, co Alexandr Dubček říkal. Ale myslím si, že mnohem srozumitelnější pro nás všechny byly ty otrěsné pauzy v jeho proslovu. Ty nemluvíly, ty křičely, ty nemluvíly, a přesto křičely, a ty byly burcující. A ty měly právě mobilizovat všechny nejlepší síly. Všechny ty krásné, ty poctivé síly, které se tady najednou provalily ve všech vrstvách národa, ve

všech kategoriích obyvatel, kterým by se najednou mělo dostat přízviska antisocialistické? V této nesmírné jednotě národa?

Václav Havel:

Jediný člověk nesmí být hozen přes palubu. To by byl začátek konce. Já jsem prožíval celou tu okupaci v Liberci a bylo to něco úžasnýho a nepředstavitelného, když člověk viděl takové ty sociální posuny, co způsobila ta mezní situace. Kdy najednou trampové společně s Veřejnou bezpečností, zajišťují veřejný pořádek. A to jsou fantastické věci, když se stírají najednou ty politické rozdíly a ty difference. Když se najednou to národní sebevědomí probouzí, kdy lidi najednou zjišťují, že jsou schopni být stateční. A tohle to všechno, to je něco, co senesmí zklamat za cenu jakéhokoliv rizika.

Redaktor Hladík:

Já myslím, že naše jediná možnost je skutečně v tom, být stále pevní. Být stále pevní a jednotní tak, jak jsme byli v těchto hrůzných dnech...

Jan Tříška:

A být ochotní to riziko podstoupit.

Redaktor Hladík:

Tak. Ty důsledky té jednoty podstoupit a zařídit vše maximálně tak, aby Dubček a všichni, Svoboda, všichni tihle lidé, ke kterým jsme se málem modlili celou tu dobu co byli pryč, tak aby o tom věděli. Že národ za nimi je, že za nimi stojí do důsledku, do poslední chvíle a patrně snad i do poslední kapky krve. Z toho, když budeme vycházet, tak ta morální síla národa přece do nich musí přejít, musí je nesmírně posílit. Chcete ještě něco dodat, přátelé?

Václav Havel:

Snad by se ještě dala říci jedna věc, jestli mohu, na závěr. Mnohokrát bylo konstatováno ve všech komentářích, rozhlasových, televizních i jinde, že základním takovým rysem té celé podivné a absurdní okupace, kterou jsme tady prožili, bylo, že v ní vítězil intelekt, mravní síla, důvtip, fantazie lidí. Nad brutalitou, nad bodáky. Duch vítězí nad hrubou silou. To je jedno z hesel, které jsem viděl v Liberci. Já myslím, že to je směrnice pro další práci. Že přesně to, co se dělalo, se musí dělat i dál. To znamená opravdu nevstupovat do srážek na jejich úrovni, protože to musíme prohrát. My tanky nemáme, oni je mají. Ozbrojené srážky nejsou možné, ale to všechno ostatní... proti tomu jsme bezmocní. To je přece naprosté fiasko, ta okupace. A bude fiasko stále hlubší a hlubší. A bude-li se stále dál a stále lépe a inteligentně dělat to, co se dělalo, neustoupit od toho, nazývat věci pravými jmény. Po kolika desítkách let se najednou nazývaly věci pravými jmény? A jaká to byla úleva pro všechny lidi.

Redaktor Hladík:

A nikdo toho nezneužil.

Václav Havel:

Nikdo toho nezneužil.

Redaktor Hladík:

Vážení přátelé, čas, který jsme měli vymezen pro naše večerní vysílání ze Svobodného studia Sever, se chýlí ke konci. Dovolte mi, abych svým i vašim jménem poděkoval našim milým hostům za ta krásná slova, která nám tu řekli, za to, že snad i vy jste si z jejich projevu mohli vzít kousek povzbuzení sami pro sebe. Jistě se ještě dnes večer setkáme. Hodinu od hodiny budeme moudřejší, hodinu od hodiny budeme vědět lépe co dál, jak se chovat, co dělat, abychom neklesli v kolenou, přátelé. To bude, myslím, to nejdůležitější: stát pevně, hrdě, nezlomně, jako jsme stáli, zaťaté zuby, zaťaté pěsti, ale nejit do kolen. Za žádnou cenu nejit do kolen, přátelé. Já vás srdečně zdravím jménem všech pracovníků, kteří zajišťují toto naše vysílání, zdravím vás jménem herce Jana Třísky, jménem spisovatele Václava Havla. Děkuji vám ještě jednou a těším se s vámi všemi dneska večer na shledanou na obrazovkách.

Klid, rozvahu, pevnost!

Jaroslav Haidler:

Jaroslav Haidler se narodil 14. července 1933 v Liberci, po německé okupaci Sudet byl nucen uprchnout spolu se svou rodinou do českého vnitrozemí. Po válce se přestěhoval do Frýdlantu. Jeho otec se podílel po únorovém převratu na protistátní činnosti, a proto měl v 50. letech mnoho problémů se státní mocí. Od roku 1958 pracoval jako tlumočnický poradce na ministerstvu vnitra. Od roku 1960 pracoval jako redaktor v deníku Průboj a díky tomu přesídlil do Ústí nad Labem. V uvolněné atmosféře roku 1968 psal články o osobách postižených vykonstruovanými procesy z 50. let. Kvůli tomu byl nucen na začátku normalizace opustit místo redaktora. V roce 1972 byl souzen za odhalení tzv. kauzy „rentgen“. Po propuštění byl nucen se až do revoluce živit manuálními pracemi. Po revoluci zastával několik let post šéfa redaktora Průboje a následně redaktora v magazínu Koktejl. Dnes píše knihy a žije v Povrlech. Jeho vzpomínky na normalizační čistky se mi podařilo zaznamenat na základě záznamu, který s panem Haidlerem uskutečnil v roce 2013 projekt Paměť národa.

Rentgen na poště:

Abych vysvětlil, co to byl rentgen. To ještě jsem byl v Průboji a přišel za mnou chlap, že by pro mě něco měl a jestli se nebojím. Já jsem říkal, že bych byl nějaký velkej hrdina, to ne, ale o co kráčí? A on, heled'te, vim o tom, že v budově pošty, ale to byla ta pošta stará v Ústí Na předmostí, to je

dvoupatrák, nahoře v tom patře byla místnička, kde byla skříň zasazená do dveří, a když se otevřela, vzadu neměla stěnu a tam dávali členové strany, a to byl jenom poštmistr a jeho zástupce nebo předseda strany, dopisy, na kterých měla Státní bezpečnost zájem. To znamená buď si je vzala přímo, anebo on tam měl takovej forich, to otevřel a přečetl, a když tam nebylo nic, co by je zajímalo, tak to dal zpátky, a když tam byl nějakej kompromitující kontakt, tak si to vzali s sebou, tam si to ofotili a pak to vrátili. Tak jsme tam šli, poštmistr byl z toho celej vyděšeněj, co si to dovoluju, ale já tam šel s jedním důstojníkem Veřejný bezpečnosti, s jedním z těch, který se pak ohradili proti tomu, co tenhle ten tvrdil, že to není pravda. Tak to byl policajt, kterej se hlásil, dokonce tam dal i petici, přines ji do redakce, že souhlasí s tím vývojem, který nastolilo Dubčekovo křídlo. To byl jeden důvod, pak ještě Muž s ohněm ve tváři... (Kdo vám tip na rentgen dal?) Buď to byl člověk přímo z pošty, protože jinak to nemoh vědět, možná, že mi tenkrát řek jméno, ale on se taky bál, takže mi neřek pravý jméno, jeho jméno neznám, musel jsem s ním jet až támhle nahoru, jak je to sanatorium, tam mi to sdělil, takovou tajnou věc, že se bál a klepal, když mi to říkal, já jsem přemejšlel, jestli to není nějakej podraz, a šel jsem a popsal jsem i ten mechanismus. A další věc, která byla součástí toho obžalovacího spisu, bylo to, že já, jak jsem vám říkal, jsem měl na starosti ty státní orgány, tak jsem dělal rehabilitace a byl jsem u rehabilitace krajskýho tajemníka sociální demokracie, jmenoval se Veverka, byl z Liberce. To bylo taky strašný, jakým způsobem je tam lámali a mučili, a když to skončilo, tak jsme šli do Bohemky dát si kafe. A já jsem byl nadšenej tím, že ho teda osvobodili, a říkám mu, pane Veverka, tak kdy založíme sociální demokracii? A on říkal, ty ses zbláznil, hochu. Já jsem říkal proč? Dubček říká, že všechno bude, obnova, všechno, ty chyby, který byly, se napravěj... A on mi na to řek: Snad si nemyslíš, že komunisti dovolej, aby tady vznikla sociální demokracie? Ale v tý restauraci seděl chlap a čet Rudý právo, no to tenkrát čet každej blbec, že jo, tak mě to nenapadlo, ale to byl orgán Státní bezpečnosti, kterej tam měl takovejhle nějakej hajzl, tohleto si natočil a oni z toho vydedukovali, že já jsem chtěl založit sociální demokracii!

Odchod z redakce:

V novinách mě k ničemu nepustili. Buď pro formální závady a nebo prostě říkali, že se to nehodí. Prostě mě úplně diskreditovali, tak jsem odešel. Ostatní jako Král, Beránek, ti si neustále mysleli a říkali si, že se to všechno musí srovnat. Jenže já jsem tomu nevěřil a proto jsem odešel. Ti ostatní zůstali a za chvilku je stejně vyhodili. Protože pak začalo něco do vlastních řad a další takovéto ptákoviny a ten kdo to nepodepsal, tak stejně letěl. A v redakci ti, kteří během toho roku '67 až '68 se prakticky vůbec nedostali do novin, tak najednou začali dělat chytré a začali psát takové šlahouny. Já vím, že například ten Koloučný vždycky napsal skoro na celou stránku takové hlody! To bylo děsné! A pamatují si, že jeden takový největší hajzl, on už je po smrti, tak ten napsal a jmenoval: 'Haidlerovi,

Brichtovi, Královi chleba nevezmeme, ale máslem jim ho mazat nebudeme'. Takhle to doslova vyšlo v Průboji. Tak jsme viděli, že holt musíme jít. Tak takhle jsme se rozprchli.

Vězení:

Dostal jsem teda tři a půl roku... ještě to je legrace, mě vám hájil člověk, pak jsem zjistil, že je to agent Státní bezpečnosti, a ten tam byl, jako když tam není. Tři a půl roku mi napálili, jsem si říkal, no do prkenný ohrady, to je teda moc. Pak jsem si to přečet a blesklo mi hlavou – v dubnu 68 nastupuje Svoboda jako prezident a vyhlásil amnestii. Čili já jsem se odvolal na základě toho, že jsem byl nesprávně odsouzenej, a Krajskej soud v Ústí nad Labem mý odvolání uznal a já jsem byl uznán nevinným. Ale krajský tajemník Jaroslav Hajn, taky pěkná bestie, tomu se to nelíbilo, tak spolu s okresním prokurátorem, ten bydlel kousek ode mě, podali k Nejvyššímu soudu odvolání a Nejvyšší soud zjistil, že se na měsíce ta amnestie vztahuje, tak mi tři roky odpíchli a já jsem šel sedět jenom půl roku. Aby se vlk nažral a koza zůstala celá. Tak jsem byl na Borech, tam jsem se setkal s Uhlem, to je taky zajímavý, Uhl se ke mně choval dost chladně, pak jsem zjistil proč, protože on věděl, že s ním na cimře je agent Státní bezpečnosti. Zase shodou okolností já jsem toho kluka znal, protože ten kluk za mnou přišel a tvrdil mi, že je ze smíšený rodiny, že utek, že dostal trest smrti a nakonec milost, já jako blbec jsem tohle všechno napsal v dobrý víře a pak jsem se dozvěděl, že tenhle ten Mirek mi hodil špek, aby moh říct, že to není pravda, aby mě diskreditoval. On to byl takovej vykukánek, protože počítal s tím, že když se ten přelom v 68. povede – já budu za dobrýho, a když ne, tak já to proti němu použiju, že jsem ho schválně špatně informoval nebo že jsem mu tam hodil špek.